ΑΠΌ ΤΗ ΘΆΛΑΣΣΑ ΣΤΟ ΚΕΛΊ:

Ιχνηλατώντας τις μεταναστευτικές διαδρομές μέσα από την Κρήτη, τα δικαστήρια και τον εγκλεισμό στην ηπειρωτική Ελλάδα

Νοέμβριος 2026

Border Violence Monitoring Network
MOBILE INFO TEAM
Θάλασσα Αλληλεγγύης
Thalassa of Solidarity
BORDER CRIMINOLOGIES

Συγγραφείς και Ευχαριστίες

Η **Mobile Info Team** (MIT) είναι μια οργάνωση με έδρα την Ελλάδα, η οποία υποστηρίζει ανθρώπους που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω εκτοπισμού ή μετανάστευσης, βοηθώντας τους να κινηθούν σε σύνθετα νομικά συστήματα και να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους. Παρέχουμε προσβάσιμη ενημέρωση και εξατομικευμένη υποστήριξη σε υποθέσεις, ενώ αξιοποιούμε την καθημερινή μας επαφή με τους ανθρώπους για να προωθούμε αλλαγές σε εθνικό επίπεδο και σε επίπεδο ΕΕ. Ενισχύουμε τη φωνή όσων πλήττονται από πολιτικές αποκλεισμού και αγωνιζόμαστε για ένα δίκαιο σύστημα μετανάστευσης και ασύλου.

Η **Θάλασσα Αλληλεγγύης** (Thalassa of Solidarity) είναι μια ΑΜΚΕ που ιδρύθηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης το 2019. Λειτουργεί ως σημείο συνάντησης για ανθρώπους με διαφορετικό υπόβαθρο, προωθώντας την ουσιαστική ένταξη και τη δημιουργική συνύπαρξη. Οι δράσεις της περιλαμβάνουν εκπαιδευτικά προγράμματα και πρακτική υποστήριξη για την αντιμετώπιση νομικών και διοικητικών ζητημάτων. Παράλληλα, η οργάνωση υπερασπίζεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, δίνοντας πρόσφατα ιδιαίτερη έμφαση στην παρακολούθηση δικαστικών διαδικασιών και στην υπεράσπιση των προσφύγων απέναντι στην άδικη ποινικοποίηση της ανθρώπινης κινητικότητας.

Το **Border Violence Monitoring Network** (BVMN) είναι ένας συνασπισμός οργανώσεων που παρακολουθεί και καταγράφει παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων εις βάρος μετακινούμενων ανθρώπων εντός των ευρωπαϊκών συνόρων. Από το 2016, έχει δημοσιεύσει πολλαπλές εκδόσεις του Μαύρου Βιβλίου των Επαναπροωθήσεων (Black Book of Pushbacks), μιας καταγραφής 3.000 σελίδων με μαρτυρίες για παραβιάσεις που έχουν επηρεάσει περισσότερους από 25.000 μετακινούμενους ανθρώπους.

Το **Detention Landscapes**, ιδρύθηκε το 2024, και αποτελεί ένα διαρκές συνεργατικό έργο μεταξύ των Border Criminologies, Mobile Info Team και Border Violence Monitoring Network. Σκοπός του έργου είναι η ανάπτυξη και διατήρηση μιας βάσης δεδομένων και ενός κόμβου γνώσης ανοιχτής πρόσβασης, όπου συγκεντρώνονται τεκμήρια παραβιάσεων σε εγκαταστάσεις διοικητικής κράτησης μεταναστών σε διάφορες χώρες.

Οι συγγραφείς της παρούσας έκθεσης θα ήθελαν να ευχαριστήσουν τα 8 άτομα που μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους μαζί μας, την οργάνωση «Glocal Roots» με έδρα την Κω για τις πολύτιμες πληροφορίες που μας παρείχε, τους ad hoc ερευνητές που συμμετείχαν και υποστήριξαν τη διαδικασία της έρευνας και της σύνταξης της έκθεσης, τους δημοσιογράφους με τους οποίους μιλήσαμε, καθώς και τα άτομα που συνέβαλαν στη μετάφραση της έκθεσης.

Εισαγωγή

Το καλοκαίρι του 2025 ο αριθμός των ανθρώπων που διέσχισαν τη Μεσόγειο από τη Βόρεια Αφρική προς την Κρήτη, ελπίζοντας να βρουν ασφάλεια στην Ευρώπη, αυξήθηκε. Αντί για ασφάλεια, τους περίμενε μια επίπονη διαδρομή, σημαδεμένη από βία και εκφοβισμό κατά την άφιξή τους, άμεση κράτηση σε άτυπες εγκαταστάσεις, σύλληψη και ποινική δίωξη ορισμένων ως «διακινητών, οδηγών των σκαφών», επικίνδυνες μεταγωγές στην ηπειρωτική Ελλάδα και, στη συνέχεια, παρατεταμένη κράτηση σε απομακρυσμένες εγκαταστάσεις, όπου δεν γίνονται σεβαστά θεμελιώδη δικαιώματα.

Κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους, πολλοί άνθρωποι μοιράστηκαν τις ιστορίες τους με τα μέσα ενημέρωσης, τις ομάδες αλληλεγγύης και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Το έκαναν για να διαμαρτυρηθούν για την κατάστασή τους και να διασφαλίσουν ότι οι εμπειρίες τους δεν θα παραμείνουν αόρατες. Οι ιστορίες τους μιλούν για αβεβαιότητα, απομόνωση και βία.

Η παρούσα δημοσίευση αναδεικνύει αυτές τις ιστορίες και, μέσα από πέντε κεφάλαια, ιχνηλατεί κάθε στάδιο της διαδρομής που ακολούθησαν αυτοί οι άνθρωποι:

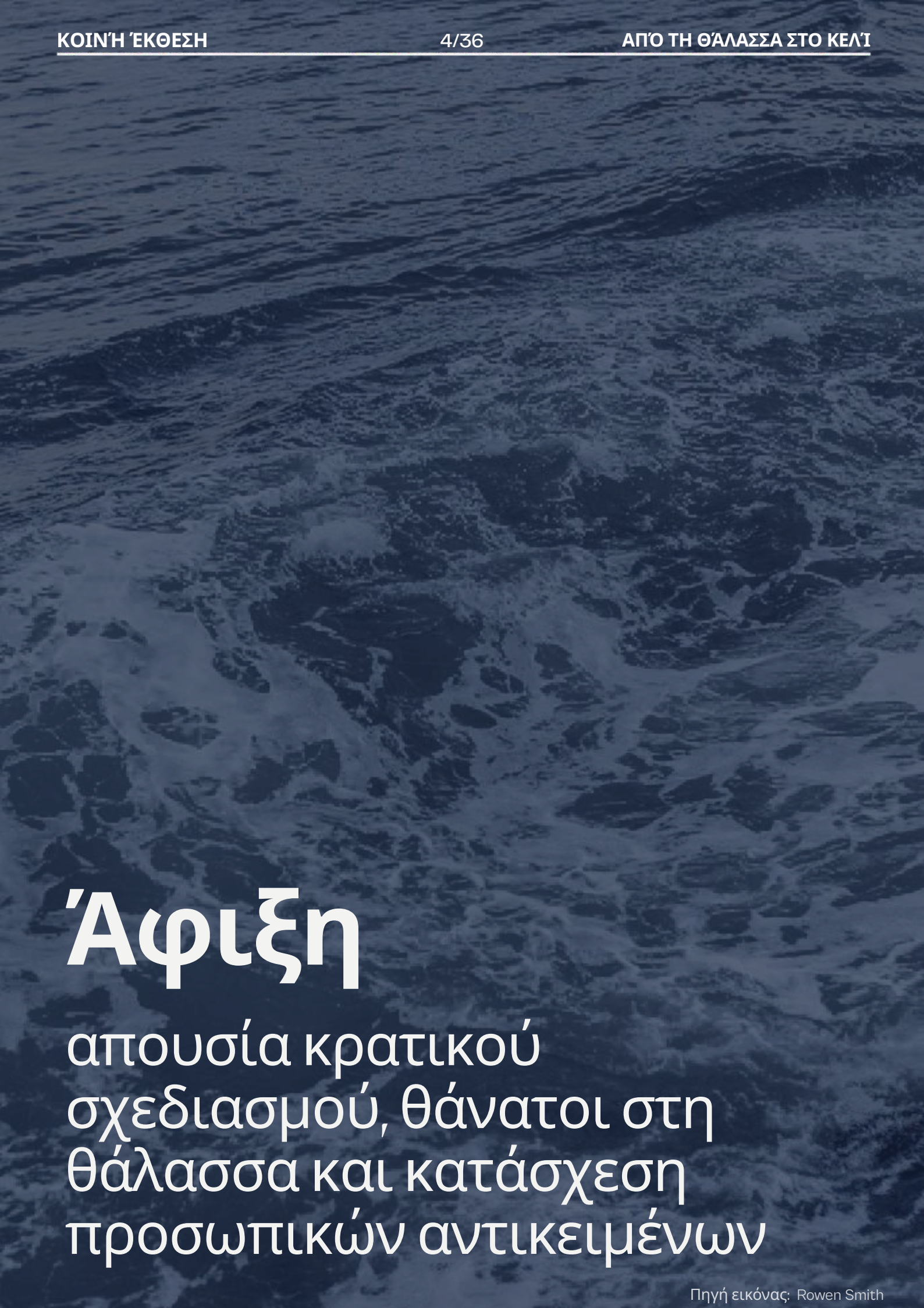
- **Άφιξη**: απουσία κρατικού σχεδιασμού, θάνατοι στη θάλασσα και κατάσχεση προσωπικών αντικειμένων
- **Εγκλεισμός**: συνθήκες de facto κράτησης
- **Αορατότητα**: βία και έλλειψη πρόσβασης στον έξω κόσμο
- **Ποινική δίωξη**: ποινικοποίηση και παρακολούθηση δικών
- **Κράτηση**: μεταγωγές και παρατεταμένη κράτηση στη Σιντική

Για να χαρτογραφήσει τη διαδρομή μέσα από τα επιμέρους κεφάλαια, η παρούσα έκθεση βασίζεται στις μαρτυρίες και τις εμπειρίες ανθρώπων όπως τις βίωσαν μεταξύ Ιουλίου 2025 και Ιουλίου 2026 και τις μοιράστηκαν με το Border Violence Monitoring Network, καθώς και στην έρευνα του αρχειακού έργου Detention Landscapes. Το κεφάλαιο για την ποινική δίωξη συντάχθηκε από τη Θάλασσα Αλληλεγγύης, με βάση το έργο της στην παρακολούθηση δικών στην Κρήτη, και εξετάζει τη συστηματική ποινικοποίηση ανθρώπων που συλλαμβάνονται και κατηγορούνται ως «διακινητές, οδηγοί των σκαφών».

Οι προσωπικές ιστορίες που περιλαμβάνονται σε κάθε ενότητα φωτίζουν την καθημερινή οδύνη των ανθρώπων που αναζητούν ασφάλεια, αλλά και τη δομική βία του ελληνικού συστήματος μετανάστευσης και ασύλου. Αναδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο ο ανεπαρκής σχεδιασμός των διαδικασιών υποδοχής, η παρατεταμένη κράτηση, οι περιορισμοί στην πρόσβαση στην ενημέρωση και τη νομική υποστήριξη, καθώς και η ποινικοποίηση των ανθρώπων που αναζητούν προστασία, έχουν συνδυαστεί και έχουν οδηγήσει στη δημιουργία ενός συστήματος στο οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα έχουν υπονομευθεί σε εξαιρετικά μεγάλο βαθμό. Μέσα από τις εμπειρίες όσων έζησαν αυτές τις συνθήκες, η δημοσίευση καταγράφει όχι μεμονωμένες αστοχίες, αλλά μια ευρύτερη πολιτική αποτροπής, η οποία εξακολουθεί να διαμορφώνει τη μεταχείριση των νεοαφιχθέντων στην Ελλάδα.

Για τη διασφάλιση της ανωνυμίας, στην παρούσα έκδοση χρησιμοποιούνται διαφορετικά ονόματα από τα πραγματικά.

Image credit: Ivan Arena

Άφιξη

απουσία κρατικού σχεδιασμού, θάνατοι στη θάλασσα και κατάσχεση προσωπικών αντικειμένων

Πηγή εικόνας: Rowen Smith

α) Πλαίσιο: απουσία κρατικού σχεδιασμού παρά τη σταθερή αύξηση των αφίξεων

«Νόμιζα ότι στη Λιβύη είχα βιώσει τη χειρότερη βία στη ζωή μου, αλλά όταν ήρθα στην Ελλάδα, συνειδητοποίησα ότι τα πράγματα ήταν χειρότερα.»

Ali

Όλες οι ιστορίες που παρουσιάζονται εδώ ξεκινούν με την ίδια διαδρομή μέσω της Μεσογείου, από τη Βόρεια Αφρική προς την Κρήτη. Πριν επιχειρήσουν τη διάσχιση, πολλοί είχαν ήδη υποστεί μήνες αυθαίρετης κράτησης, βίας και εκμετάλλευσης στη Λιβύη. Για ορισμένους, το ταξίδι τελείωσε στη θάλασσα. Για όσους επέζησαν, η άφιξή τους στην Ελλάδα δεν σήμανε την ασφάλεια, αλλά την αρχή ενός δεύτερου, εξίσου ζοφερού κεφαλαίου.

Το 2025, 20.187 άνθρωποι έφτασαν στα ελληνικά νησιά της Κρήτης και της Γαύδου από τη Βόρεια Αφρική, αριθμός τετραπλάσιος σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, σε αντίθεση με τη μείωση των αφίξεων σε άλλες μεταναστευτικές διαδρομές. Μέχρι τον Ιούλιο, οι αφίξεις στα νησιά είχαν ήδη φτάσει τις 7.336, ξεπερνώντας το σύνολο των αφίξεων για ολόκληρο το 2024 (5.161) και το 2023 (815). Ταυτόχρονα, οι διπλωματικές εντάσεις που εκτυλίσσονταν μεταξύ Ελλήνων αξιωματούχων, αξιωματούχων της ΕΕ και αξιωματούχων της δυτικής Λιβύης τροφοδοτούσαν φόβους περί «εργαλειοποίησης», συμβάλλοντας στην εντεινόμενη τάση ασφαλειοποίησης του πολιτικού λόγου.

Στην Ελλάδα, η αύξηση των αφίξεων παρουσιάστηκε επισήμως ως κρίση εξαιρετικά μεγάλης κλίμακας. Αυτή η κινδυνολογική ρητορική χρησιμοποιήθηκε για να δικαιολογήσει την υιοθέτηση ολοένα πιο κατασταλτικών μέτρων «διαχείρισης της μετανάστευσης» από το καλοκαίρι του 2025 και έπειτα, με στόχο την αποτροπή περαιτέρω αφίξεων. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν την αποστολή πολεμικών πλοίων κοντά στις ακτές της Λιβύης, την παράνομη αναστολή για τρεις μήνες της εξέτασης αιτήσεων ασύλου και, τελικά, σχέδια για τη δημιουργία κλειστών εγκαταστάσεων κράτησης στην Κρήτη. Συνολικά, η υιοθέτηση αυτών των μέτρων, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάστηκε η κατάσταση, απέκρυψαν την αποτυχία επαρκούς προετοιμασίας και ενίσχυσης της δυναμικότητας υποδοχής σε μια διαδρομή που χρησιμοποιούνταν σταθερά όλο και περισσότερο.

Για τις τοπικές αρχές στα νησιά, ήταν εδώ και καιρό προφανές ότι η αύξηση των αφίξεων θα ξεπερνούσε γρήγορα την ήδη περιορισμένη διαθέσιμη δυναμικότητα υποδοχής και φιλοξενίας. Ωστόσο, η άμεση επιχειρησιακή ανάγκη για στέγαση των ανθρώπων παρεμποδίστηκε από τις τοπικές αντιδράσεις σε διάφορες περιοχές της Κρήτης –μεταξύ άλλων στο Δήμο Χερσονήσου, στις Μαλάδες και στο Ηράκλειο– καθώς και από τον ανεπαρκή θεσμικό συντονισμό. Από το 2023, οι τοπικές αρχές ζητούσαν επανειλημμένα από την κεντρική κυβέρνηση υλική και οικονομική υποστήριξη, ενώ η ευθύνη για τον εντοπισμό κατάλληλων χώρων παρέμενε αντικείμενο διαφωνίας μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διοίκησης. Καθώς οι αφίξεις αυξήθηκαν τον Ιούλιο του 2025, τοπικοί αξιωματούχοι εξακολουθούσαν να περιγράφουν το Υπουργείο ως εντελώς απόν από τη διαχείριση της κατάστασης. Συνολικά, η έλλειψη οικονομικής και υλικής υποστήριξης, σαφούς ηγεσίας και θεσμικού συντονισμού άσκησε σημαντική πίεση στις τοπικές αρχές, οι οποίες αναγκάστηκαν να φιλοξενήσουν τους νεοαφιχθέντες σε όποιον χώρο μπορούσαν να βρουν, ανεξάρτητα από το αν οι εγκαταστάσεις αυτές μπορούσαν να εξασφαλίσουν στοιχειώδεις συνθήκες διαβίωσης ή πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες. Την απουσία κατάλληλων δομών και επιχειρησιακής ετοιμότητας αναγνώρισαν επίσης ο Συνήγορος του Πολίτη, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες και τους Εξόριστους (ECRE) και ο Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Όπως επισήμαναν, «η ανθρωπιστική κατάσταση θα ήταν διαχειρίσιμη εάν οι αρχές είχαν αντιμετωπίσει εγκαίρως την έλλειψη δυναμικότητας υποδοχής».

Η συνεχιζόμενη έμφαση στον έλεγχο και στην αποτροπή συσκότισε και απέκρυψε επίσης το γεγονός ότι τα μέτρα που εφαρμόστηκαν δεν κατάφεραν να σταματήσουν τις αφίξεις. Παρότι οι θαλάσσιες διελεύσεις μειώθηκαν προσωρινά μετά την έναρξη της αναστολής της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου, οι αφίξεις αυξήθηκαν και πάλι σταδιακά, φτάνοντας τον Δεκέμβριο του 2025 σε αριθμό σχεδόν ίσο με εκείνον του Ιουλίου του ίδιου έτους.

Για τους ανθρώπους που εντοπίστηκαν / συνελήφθησαν από τις αρχές και μεταφέρθηκαν σε προσωρινές, ανεπίσημες εγκαταστάσεις κράτησης στην Κρήτη, η αναστολή αποτέλεσε έκπληξη. Όπως ανέφεραν στο BVMN, δεν διέθεταν ή δεν μπορούσαν να αποκτήσουν πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την αναστολή της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου πριν αναχωρήσουν από τη Βόρεια Αφρική:

«Προσωπικά, βρίσκομαι στη Λιβύη από τον Απρίλιο του 2025, χωρίς τηλέφωνο, χωρίς διαδίκτυο και χωρίς τρόπο να επικοινωνήσω με την οικογένειά μου ή με τον έξω κόσμο. Το μόνο που γνώριζα ήταν ότι βρισκόμουν υπό παράνομη κράτηση [...]. Επομένως, δεν γνωρίζαμε ότι ο υπουργός είχε αναστείλει τη διαδικασία ασύλου για τρεις μήνες. [...] Έτσι, ήρθαμε και το κέντρο μάς κρατάει, παρόλο που δεν το γνωρίζαμε. Σε τι φταίμε εμείς;»

Mahmoud

Για άλλους, το ταξίδι τους –και η ίδια τους η ζωή– τερματίστηκε άδικα και πρόωρα στη θάλασσα. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία που δημοσίευσε η Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (Refugee Support Aegean RSA), κατά τη διάρκεια του 2025 καταγράφηκαν στην περιοχή της Κρήτης 20 θάνατοι και 25 εξαφανίσεις, ο υψηλότερος αριθμός σε ολόκληρη την Ελλάδα. Η πλειονότητα των περιστατικών της συγκεκριμένης περιόδου καταγράφηκε επίσης τον Δεκέμβριο του 2025, όταν η θαλάσσια περιοχή κοντά στην Κρήτη έγινε το σκηνικό ενός από τα πιο πολύνεκρα ναυάγια της χρονιάς, στις αρχές του μήνα. Δεκαεπτά άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους, άλλοι δεκαπέντε δηλώθηκαν ως αγνοούμενοι και μόλις δύο επέζησαν. Το περιστατικό αυτό ήταν μόνο ένα από τουλάχιστον άλλα πέντε καταγεγραμμένα ναυάγια που σημειώθηκαν αποκλειστικά μέσα στον ίδιο μήνα, μαρτυρώντας τη συστηματική βία και τον κίνδυνο θανάτου που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι κατά τη θαλάσσια διάσχιση. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία αυτά είναι ενδεικτικά και πιθανότατα υποεκτιμούν σημαντικά τον πραγματικό αριθμό των θανάτων και των εξαφανίσεων που σημειώθηκαν το 2025. Λόγω της φύσης της διαδρομής, πολλά περιστατικά ενδέχεται να μην εντοπίζονται ή να μην καταγράφονται. Παρ' όλα αυτά, τα παραπάνω γεγονότα αποτυπώνουν ένα ευρύτερο μοτίβο αμέλειας στις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης.

β) Βία στη θάλασσα, κατά την άφιξη και κατάσχεση προσωπικών αντικειμένων

«Μας χτυπούσαν κιόλας. Καθώς μας διέσωζαν, μας χτυπούσαν μέσα στη θάλασσα, οι Έλληνες λιμενικοί. Αφού μας διέσωσαν, με χτύπησαν στην κοιλιά μέσα στο δικό τους σκάφος».

Nabil

Όσοι επέζησαν από την επικίνδυνη διάσχιση αντιμετώπισαν βίαιη και εχθρική συμπεριφορά κατά την άφιξή τους στην Ελλάδα –σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ βρίσκονταν ακόμη σε ανοιχτή θάλασσα, και σε άλλες, αμέσως μετά την άφιξή τους.
Ο Nabil, ο οποίος κρατήθηκε στο πρώην Εκθεσιακό Κέντρο Αγυιάς στα Χανιά τον Ιούλιο του 2025, εξήγησε ότι αμέσως μετά τη διάσωσή του στη θάλασσα υπέστη σωματική βία από το Λιμενικό Σώμα / Ελληνική Ακτοφυλακή:

«Μας χτυπούσαν κιόλας. Καθώς μας διέσωζαν, μας χτυπούσαν μέσα στη θάλασσα, οι Έλληνες λιμενικοί. Αφού μας διέσωσαν, με χτύπησαν στην κοιλιά μέσα στο δικό τους σκάφος».

Ο Ali, Αιγύπτιος υπήκοος που κρατήθηκε στο Ηράκλειο τον Αύγουστο του 2025, ανέφερε ότι ο ίδιος και άλλοι άνθρωποι υποβλήθηκαν αμέσως σε έρευνα και τους αφαιρέθηκαν τα ρούχα από τις αρχές, όταν συνελήφθησαν μετά την άφιξή τους:

«Όταν ήρθε η αστυνομία, μας έψαξαν με επιθετικό τρόπο, μας πήραν τα τηλέφωνα, τους φορτιστές και τα power banks και τα έβαλαν σε πλαστικές σακούλες. Μας ανάγκασαν να μπούμε σε μεγάλα λεωφορεία και μας μετέφεραν σε χώρο καραντίνας.».

Ο Ali εξήγησε επίσης ότι ο ίδιος και οι συνταξιδιώτες του αναγκάστηκαν να βγάλουν τα ρούχα που κάλυπταν το πάνω μέρος του σώματός τους και ότι τους υποσχέθηκαν πως θα τους έδιναν καινούργια, υπόσχεση που δεν εκπληρώθηκε ποτέ.

Ο Youssef, ο οποίος κρατούνταν επίσης στο Ηράκλειο, περιέγραψε παρόμοιες εμπειρίες. Ανέφερε ότι τους «*μεταχειρίζονταν άσχημα*» και ότι, κατά τη διάρκεια των ερευνών, τους έπαιρναν τα τηλέφωνα, ενώ όλα τα υπόλοιπα προσωπικά τους αντικείμενα πετιούνταν, με αποτέλεσμα να τους απομένουν μόνο τα ρούχα που φορούσαν. Ο Youssef ανέφερε επίσης ότι τους έβριζαν και τους αποκαλούσαν με υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς, όπως «*μαλάκα*» ή «*γαϊδούρι*». Όλοι οι υπόλοιποι άνθρωποι με τους οποίους μίλησε το BVMN επιβεβαίωσαν ότι οι αρχές τούς είχαν πάρει τα τηλέφωνα και τους είχαν ζητήσει να δώσουν τον κωδικό πρόσβασής τους.

Αυτές οι πρώτες επαφές διαμόρφωσαν τις εμπειρίες που ακολούθησαν. Οι μαρτυρίες τους αποκαλύπτουν ότι η βία που βίωναν κατά την άφιξή τους συχνά κλιμακωνόταν μετά τη μεταφορά τους στις εγκαταστάσεις όπου κρατούνταν στο νησί.

Εγκλεισμός

συνθήκες de facto κράτησης στην Κρήτη

Πηγή εικόνας: Mustafi Numann

«Στις τρεις δομές υποδοχής που επισκέφθηκα στην Κρήτη, κυρίως σε λιμενικές περιοχές και αυτοσχέδιες εγκαταστάσεις, οι συνθήκες ήταν εμφανώς επιβαρυμένες και πολύ κατώτερες από τα κατάλληλα πρότυπα για τον αριθμό των αφίξεων [...]. Σε όλες τις τοποθεσίες επικρατούσε ατμόσφαιρα αβεβαιότητας και εξάντλησης, με τους ανθρώπους να περιμένουν τη μεταφορά τους υπό συνθήκες που αντανακλούσαν ένα υπερφορτωμένο και σε μεγάλο βαθμό αυτοσχέδιο σύστημα υποδοχής.»

Δήμητρα Μαργαρίτη, ανεξάρτητη δημοσιογράφος που κατέγραψε τις συνθήκες στην Κρήτη στις αρχές Αυγούστου 2025. Η έκθεσή της, η οποία συνταχθηκε σε συνεργασία με τη Σοφία Πότση και δημοσιεύτηκε από το Inkstick Media, είναι διαθέσιμη εδώ.

Μετά την άφιξη και τη σύλληψή τους στην Κρήτη και τη Γαύδο, οι άνθρωποι τέθηκαν αμέσως υπό κράτηση. Ελλείψει κατάλληλων ρυθμίσεων υποδοχής, αρκετές εγκαταστάσεις στην Κρήτη μετατράπηκαν σε χώρους κράτησης. Συχνότερα, οι άνθρωποι μεταφέρονταν στο πρώην Εκθεσιακό Κέντρο Αγυιάς στα Χανιά, στο κτίριο ασφαλείας του Λιμενικού Σώματος στο λιμάνι του Ηρακλείου ή στο παλιό Λιμεναρχείο Ρεθύμνου, το οποίο σήμερα δεν χρησιμοποιείται πια.

Οι μαρτυρίες από όλες αυτές τις εγκαταστάσεις σκιαγραφούν μια σοκαριστική αλλά συνεπή εικόνα. Σε συνδυασμό με τις παρατηρήσεις δημοσιογράφων και ανθρώπων από ομάδες αλληλεγγύης που κατάφεραν να εισέλθουν σε ορισμένες από τις εγκαταστάσεις, οι μαρτυρίες περιγράφουν υπερπλήρεις, άτυπους χώρους, όπου κρατούνταν εκατοντάδες άνθρωποι με ελάχιστη ενημέρωση για την κατάστασή τους και σχεδόν χωρίς καμία επαφή με τον έξω κόσμο. Οι άνθρωποι ανέφεραν ότι είχαν περιορισμένη πρόσβαση σε νερό, εγκαταστάσεις υγιεινής και υγειονομική περίθαλψη, ενώ περιέγραψαν γενικότερα ανθυγιεινές συνθήκες. Αφηγήθηκαν, και σε ορισμένες περιπτώσεις έδειξαν μέσω φωτογραφιών, ότι εκτίθενται σε ακραίες καλοκαιρινές θερμοκρασίες, ότι αναγκάζονται να κοιμούνται πάνω σε κομμάτια χαρτονιού ή ανάμεσα σε κάδους για να βρουν σκιά, καθώς και ότι λαμβάνουν ανεπαρκή και χαμηλής ποιότητας τροφή. Συνολικά, οι μαρτυρίες τους καταδεικνύουν συνθήκες πολύ κατώτερες από τα πρότυπα που απαιτούνται βάσει του ελληνικού και του ευρωπαϊκού δικαίου, οι οποίες εξέθεσαν τους ανθρώπους σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση.

α) Υπερπληθυσμός και απουσία διαχωρισμού μεταξύ των κρατουμένων

«Όλοι μοιραζόμασταν τον ίδιο χώρο: οικογένειες, Σουδανοί, άνθρωποι από την Αίγυπτο, ανήλικοι. Χωριστήκαμε μόνοι μας και δημιουργήσαμε έναν χώρο για τις γυναίκες στη μία πλευρά και έναν για τους άνδρες στην άλλη. Δεν υπήρχαν τοίχοι ούτε οτιδήποτε άλλο για να μας χωρίζει. Ήταν κάτι σαν [...] αποθήκη ρούχων».

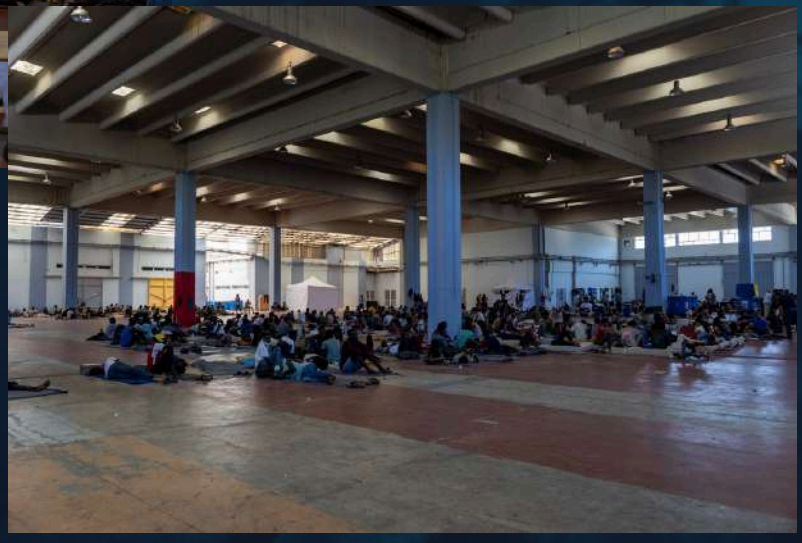
Nabil

Για πολλούς ανθρώπους, μία από τις πρώτες εντυπώσεις κατά την είσοδό τους στις εγκαταστάσεις ήταν ο τεράστιος αριθμός ανθρώπων που βρίσκονταν περιορισμένοι στον ίδιο χώρο. Ο Nabil ανέφερε ότι άνδρες, γυναίκες, οικογένειες και ασυνόδευτα παιδιά κρατούνταν συστηματικά όλοι μαζί:

«Όλοι μοιραζόμασταν τον ίδιο χώρο: οικογένειες, Σουδανοί, άνθρωποι από την Αίγυπτο, ανήλικοι. Χωριστήκαμε μόνοι μας και δημιουργήσαμε έναν χώρο για τις γυναίκες στη μία πλευρά και έναν για τους άνδρες στην άλλη. Δεν υπήρχαν τοίχοι ούτε οτιδήποτε άλλο για να μας χωρίζει. Ήταν κάτι σαν [...] αποθήκη ρούχων».

Η μαρτυρία του επιβεβαιώνει ένα ευρύτερο μοτίβο που καταγράφηκε καθ' όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού. Μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2025, ο υπερπληθυσμός στις εγκαταστάσεις είχε ήδη λάβει σοβαρές διαστάσεις. Στο πρώην Εκθεσιακό Κέντρο Αγυιάς στα Χανιά, 1.200 άνθρωποι κρατούνταν σε έναν χώρο που, σύμφωνα με τις αναφορές, μπορούσε να φιλοξενήσει μόλις 300-400 άτομα. Στο Ηράκλειο, οι άνθρωποι περιέγραψαν την απουσία κλιματισμού και παραθύρων, την έλλειψη εγκαταστάσεων και ειδών υγιεινής, καθώς και την αδυναμία πρόσβασης σε κατάλληλη και εξατομικευμένη υγειονομική περίθαλψη, γεγονός που εγείρει επίσης ζητήματα δημόσιας υγείας (όπως αναλύεται παρακάτω).

πρώην Εκθεσιακό Κέντρο Αγυιάς στα Χανιά, Αύγουστος 2025
© Δήμητρα Μαργαρίτη

Η απουσία διαχωρισμού μεταξύ διαφορετικών ομάδων αποτελούσε επαναλαμβανόμενο λόγο ανησυχίας. Ο Ahmed, Αιγύπτιος υπήκοος που κρατούνταν στο κτίριο ασφαλείας του Λιμενικού Σώματος στο Ηράκλειο τον Αύγουστο του 2025, εξήγησε ότι, με εξαίρεση τις οικογένειες που κρατούνταν χωριστά, όλοι οι υπόλοιποι βρίσκονταν στον ίδιο χώρο:

«Από παιδιά 10 ετών, μέχρι ηλικιωμένοι, [ήμασταν] όλοι μαζί. Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι βρίσκονταν μαζί με τους υπόλοιπους ενήλικες. Δεν υπήρχε καμία ειδική μεταχείριση από τις αρχές για τους ανηλίκους σε αυτή την εγκατάσταση και δεν υπήρχαν ΜΚΟ που να έρχονται ειδικά για τους ανηλίκους, μας αντιμετώπιζαν όλους με τον ίδιο τρόπο, ανεξαρτήτως ηλικίας».

Ο Youssef επιβεβαίωσε ότι ασυνόδευτοι ανήλικοι κρατούνταν μαζί με ενήλικες επί δύο εβδομάδες, προτού τους παραλάβουν τα άτομα μιας οργάνωσης την οποία ο ίδιος περιέγραψε ως «ΜΚΟ». Πρόσθεσε, ωστόσο, ότι αυτό δεν ίσχυε για όλα τα παιδιά: «*Υπήρχαν ανήλικοι που δεν έδειχναν τόσο μικροί, αλλά είχαν αποδεικτικά στοιχεία [για την ηλικία τους] και παρ' όλα αυτά παρέμειναν μαζί μας και μεταφέρθηκαν μαζί μας στη Σιντική*».

Πέρα από τις πρακτικές συνέπειες του υπερπληθυσμού και τους κινδύνους που αυτός συνεπάγεται για την ασφάλεια και την ευημερία ενηλίκων και παιδιών, οι μαρτυρίες αυτές εγείρουν σοβαρά ερωτήματα σχετικά με την τήρηση των εφαρμοστέων νομικών εγγυήσεων για τα άτομα που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής. Σύμφωνα τόσο με το ελληνικό όσο και με το ευρωπαϊκό δίκαιο, η κράτηση παιδιών πρέπει πάντοτε να αποτελεί έσχατο μέτρο και να εφαρμόζεται μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις. Όταν επιβάλλεται κράτηση, τα παιδιά και οι οικογένειες πρέπει να διαμένουν σε χωριστούς χώρους, οι οποίοι διασφαλίζουν την ιδιωτικότητα της οικογενειακής ζωής.[1]

β) Στέρηση βασικών αναγκών

«Φορούσα τα ίδια ρούχα με τα οποία είχα φύγει από την Αίγυπτο και είχα διασχίσει τη θάλασσα από τη Λιβύη. Ήταν γεμάτα αλάτι από τη θάλασσα και τα φορούσα επί 20 ημέρες χωρίς να τα πλύνω. Ακόμη και όταν μεταφερθήκαμε στη Σιντική, φορούσαμε τα ίδια ρούχα για μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι να συγκεντρώσουμε κάποια χρήματα για να αγοράσουμε [καινούργια]».

Youssef

Παρότι συγκεκριμένες συνθήκες διέφεραν μεταξύ των εγκαταστάσεων, οι εμπειρίες των ανθρώπων αναδεικνύουν συνολικά συνθήκες διαβίωσης σε δομές που σε μεγάλο βαθμό αδυνατούσαν να καλύψουν βασικές ανάγκες, αναγκάζοντάς τους ουσιαστικά να επιβιώνουν και να τα βγάζουν πέρα με τα απολύτως ελάχιστα.

Οι άνθρωποι που κρατούνταν σε δομές τόσο στο Ηράκλειο όσο και στα Χανιά ανέφεραν σταθερά ότι η τροφή και το νερό που τους παρέχονταν ήταν ανεπαρκή και χαμηλής ποιότητας. Ο Nabil εξήγησε ότι κατά την άφιξή του στην εγκατάσταση έλαβε μόνο ένα μπουκάλι νερό, το οποίο στη συνέχεια έπρεπε να ξαναγεμίζει χρησιμοποιώντας μία από τις μόλις δύο βρύσες που ήταν διαθέσιμες για όλους τους κρατουμένους.

Ο Ahmed ανέφερε ότι υπήρχε μόνο μία βρύση για ολόκληρη την εγκατάσταση, με περιορισμένη και ανεπαρκή παροχή νερού. Πρόσθεσε ότι ακόμη και οι τουαλέτες –οι οποίες, σύμφωνα με τις αναφορές, βρίσκονταν έξω από το κτίριο– δεν διέθεταν παροχή νερού, παρά μόνο χαρτί υγείας.

Ο Ali ανέφερε ότι οι άνθρωποι αναγκάζονταν να καταφεύγουν στον περιορισμό της κατανάλωσης και στην αυστηρή δοσολογία του λιγοστού νερού που είχαν στη διάθεσή τους:

«Για να εξοικονομήσουμε λίγο νερό, νηστεύαμε κάθε Δευτέρα και Πέμπτη και τρυπούσαμε το μπουκάλι για να φυλάξουμε λίγο νερό».

Το πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα έντονο στο Ηράκλειο, όπου η πρόσβαση σε τρεχούμενο νερό ήταν, σύμφωνα με τις αναφορές, εξαιρετικά περιορισμένη. Η τήρηση στοιχειωδών κανόνων προσωπικής υγιεινής ήταν εξίσου δύσκολη. Και στις δύο εγκαταστάσεις, οι άνθρωποι ανέφεραν ότι για περιόδους που έφταναν έως και τις 20 ημέρες, δεν τους παρέχονταν είδη προσωπικής υγιεινής, δεν είχαν τη δυνατότητα να κάνουν ντους και δεν τους δίνονταν καθαρά ρούχα για να αλλάξουν. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες, και αποδεδειγμένα, οι συνθήκες αυτές οδήγησαν στην εμφάνιση μεταδοτικών δερματικών παθήσεων:

«Δεν κάναμε ντους για 20 ημέρες στη Λιβύη και στη συνέχεια για άλλες 16 ημέρες στην Κρήτη, σε σημείο που πολλοί άνθρωποι έπαθαν ψώρα και εμφάνισαν δερματικά προβλήματα». - Ali

«Φορούσα τα ίδια ρούχα με τα οποία είχα φύγει από την Αίγυπτο και είχα διασχίσει τη θάλασσα από τη Λιβύη. Ήταν γεμάτα αλάτι από τη θάλασσα και τα φορούσα επί 20 ημέρες χωρίς να τα πλύνω. Ακόμη και όταν μεταφερθήκαμε στη Σιντική, φορούσαμε τα ίδια ρούχα για μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι να συγκεντρώσουμε κάποια χρήματα για να αγοράσουμε [καινούργια]». - Yousseff

Πέρα από τις επιπτώσεις στην αξιοπρέπεια και την υγεία των ανθρώπων, η ανεπαρκής πρόσβαση σε τρεχούμενο νερό παρεμπόδιζε επίσης τη δυνατότητά τους να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα. Όπως εξήγησε ο Ali:

«Ακόμη και για την προσευχή χρειάζεται νερό, αλλά εμείς προσευχόμασταν χωρίς νερό. Νόμιζα ότι στη Λιβύη είχα βιώσει τη χειρότερη βία στη ζωή μου, αλλά όταν ήρθα στην Ελλάδα, συνειδητοποίησα ότι τα πράγματα ήταν χειρότερα».

Οι συνθήκες ύπνου προσέφεραν ελάχιστη ανακούφιση. Σύμφωνα με τις αναφορές, οι άνθρωποι και στις δύο εγκαταστάσεις αναγκάζονταν να κοιμούνται απευθείας στο πάτωμα, χρησιμοποιώντας μερικές φορές λεπτά στρώματα γυμναστικής γιόγκα ή τις κουβέρτες που τους είχαν δοθεί ως υποκατάστατα στρωμάτων. Ο Mahmoud, Αιγύπτιος υπήκοος που κρατούνταν στο κτίριο ασφαλείας του Λιμενικού Σώματος στο Ηράκλειο τον Αύγουστο του 2025, εξήγησε: «*Είχαμε μόνο κουβέρτες. Τις χρησιμοποιούσαμε ως στρώματα. Αυτές οι κουβέρτες μάς προκάλεσαν δερματικά προβλήματα, το δέρμα μας μάς φαγούριζε*».

Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, οι ακραίες θερμοκρασίες έκαναν τις συνθήκες ακόμη πιο δύσκολες. Οι άνθρωποι ανέφεραν ότι δεν είχαν πρόσβαση σε υπαίθριους χώρους ή κλιματισμό. Στο Ηράκλειο, σύμφωνα με τις μαρτυρίες, μπορούσαν να βγουν σε εξωτερικό χώρο μόνο όταν πήγαιναν στις τουαλέτες. Ακόμη και τότε, χρειαζόταν άδεια και συνοδεία από τους φύλακες της εγκατάστασης, η οποία δινόταν με βάση τη «*διάθεσή*» τους. Ο Youssef ανέφερε ότι οι αρχές χρησιμοποιούσαν ακόμη και βία για να αναγκάσουν τους ανθρώπους να επιστρέψουν γρήγορα μέσα: «*Αν κάποιος καθυστερούσε ή ήταν άρρωστος, τον χτυπούσαν με το γκλομπ για να επιστρέψει γρήγορα, ήταν πολύ αγενείς απέναντί μας*».

Παρότι ούτε το δίκαιο της ΕΕ ούτε το ελληνικό δίκαιο καθορίζουν με σαφήνεια τις συνθήκες διαβίωσης που πρέπει να εξασφαλίζονται στα άτομα που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής, η καταγγελλόμενη στέρηση βασικών αναγκών έρχεται σε αντίθεση με τα διεθνή πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις αντίστοιχες εγγυήσεις που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.[2]

πρώην Εκθεσιακό Κέντρο Αγυιάς στα Χανιά, Αύγουστος 2025
© Δήμητρα Μαργαρίτη

γ) Μια κρίση δημόσιας υγείας

«[Η εγκατάσταση ήταν] εξαιρετικά βρώμικη. Υπήρχαν έντομα παντού, έμοιαζε με νεκροτομείο, σαν χώρο όπου φυλάσσονται νεκρά σώματα».
Ali

Καθώς η κράτησή τους συνεχιζόταν, οι άνθρωποι περιέγραφαν επιδείνωση της κατάστασης της υγείας τους. Ο συχνός υπερπληθυσμός, οι κακές συνθήκες υγιεινής και ο παρατεταμένος εγκλεισμός δημιούργησαν συνθήκες υπό τις οποίες οι ασθένειες μπορούσαν να εξαπλωθούν εύκολα. Υγειονομικοί και αρχές περιέγραψαν τις εγκαταστάσεις στα Χανιά και στο Ηράκλειο ως μια «υγειονομική βόμβα». Παρότι, σύμφωνα με τις αναφορές, σε ορισμένες περιπτώσεις πραγματοποιήθηκαν ιατρικές εξετάσεις από τον Εθνικό Οργανισμό Δημόσιας Υγείας (ΕΟΔΥ), κι ενώ ο Ερυθρός Σταυρός ήταν παρών και στις δύο εγκαταστάσεις, στο Ηράκλειο και στα Χανιά, οι άνθρωποι ανέφεραν επανειλημμένα ότι η παρεχόμενη υγειονομική περίθαλψη ήταν ανεπαρκής και ακατάλληλη.

Στο πρώην Εκθεσιακό Κέντρο Αγυιάς, ο Nabil ανέφερε ότι υποβλήθηκε σε ιατρικό έλεγχο κατά την άφιξή του. Ο Ibrahim, ο οποίος κρατούνταν στο κτίριο ασφαλείας του Λιμενικού Σώματος στο Ηράκλειο, επισήμανε ότι εκεί δεν πραγματοποιήθηκε κανένας ιατρικός έλεγχος. Άλλοι άνθρωποι που είχαν επίσης κρατηθεί προηγουμένως στο Ηράκλειο ανέφεραν έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, ελλείψεις φαρμάκων, εξαιρετικά περιορισμένες υπηρεσίες διερμηνείας και αυστηρούς περιορισμούς που επέβαλλαν οι αρχές της εγκατάστασης στην πρόσβαση σε νοσοκομεία.

Οι μαρτυρίες σχετικά με τις επισκέψεις του υγειονομικού προσωπικού στην εγκατάσταση διέφεραν, με αναφορές σε «*έναν νοσηλευτή ή κάποιον που παρείχε πρώτες βοήθειες*», έναν γιατρό και δύο νοσηλευτές, γιατρούς που επισκέπτονταν την εγκατάσταση μία φορά την εβδομάδα. Ωστόσο, οι μαρτυρίες συμφωνούν στο ότι η παρεχόμενη υποστήριξη δεν επαρκούσε για την κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων.

Και ο Ali και ο Ibrahim επισήμαναν ότι στους ανθρώπους χορηγούνταν παυσίπονα, χωρίς να έχουν πρόσβαση σε άλλες μορφές θεραπείας, ακόμη και για χρόνιες παθήσεις. Όπως ανέφερε ο Ali: «*Κάποιοι άνθρωποι είχαν σοβαρά προβλήματα, δεν μπορούσαν να λάβουν θεραπεία*».

Η επικοινωνία αποτελούσε επίσης εμπόδιο στην παροχή περίθαλψης. Ο Ali ανέφερε ότι υπήρχε ένας διερμηνέας που συνόδευε τον Ερυθρό Σταυρό. Ο Ahmed, αντίθετα, εξήγησε ότι αναγκαζόταν να βασίζεται στις γνώσεις αγγλικών άλλων κρατουμένων, προκειμένου να επικοινωνεί τόσο με το υγειονομικό προσωπικό όσο και με τις αρχές:

«Δεν υπήρχε κανείς, κανένας διερμηνέας. Υπήρχε μόνο ένα άτομο από τη δική μας ομάδα που μιλούσε αγγλικά. Αυτός μετέφραζε για εμάς με τον γιατρό και τις αρχές».

Τέλος, ο Youssef περιέγραψε την πρόσβαση σε νοσοκομεία ως εξαιρετικά δύσκολη, η οποία επιτρεπόταν από τις αρχές μόνο ως έσχατη λύση:

«Είναι πολύ δύσκολο να πας στο νοσοκομείο. Αν δεν σε δουν να καταρρέεις να πέφτεις στο πάτωμα, να χάνεις τις αισθήσεις σου ή να πεθαίνεις, δεν θα σε πάνε στο νοσοκομείο».

Το δικαίωμα πρόσβασης σε επείγουσα ιατρική περίθαλψη, στην αναγκαία θεραπεία ή στην ειδική φροντίδα για ευάλωτα άτομα που τελούν υπό διοικητική κράτηση εν αναμονή της επιστροφής τους κατοχυρώνεται τόσο στο ευρωπαϊκό όσο και στο εθνικό δίκαιο. Η καταγγελλόμενη στέρηση υγειονομικής περίθαλψης δεν ενδέχεται απλώς να παραβιάζει τις εγγυήσεις που ισχύουν στις διαδικασίες επιστροφής, αλλά μπορεί επίσης να προσβάλλει διάφορα θεμελιώδη δικαιώματα και ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στη ζωή και στην αξιοπρέπεια, καθώς και της απαγόρευσης της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης.[3]

Σήμερα, περισσότερο από έναν χρόνο αφότου ο Ibrahim, ο Mahmoud, ο Nabil, ο Ahmed, ο Ali και ο Youssef μεταφέρθηκαν εκτός Κρήτης, οι συνθήκες στις εγκαταστάσεις του νησιού εξακολουθούν να είναι άθλιες. Σε δελτίο Τύπου που δημοσιεύτηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2026, ο Συνήγορος του Πολίτη χαρακτηρίζει τις εγκαταστάσεις στο νησί «ακατάλληλες» και επισημαίνει ότι η διαδικασία που ακολουθείται «ισοδυναμεί με de facto κράτηση» και «καταστρατηγεί τις διατάξεις και τις αυστηρές προθεσμίες που προβλέπονται στον σχετικό Ευρωπαϊκό Κανονισμό για τον Έλεγχο Διαλογής (European Screening Regulation)». Σε όλη τη διάρκεια του Οκτωβρίου και στις αρχές Νοεμβρίου 2026, εκατοντάδες άνθρωποι μεταφέρθηκαν στις πρώην εγκαταστάσεις του αγροτικού συνεταιρισμού AGREX, μια αποθήκη η οποία, όπως και οι υπόλοιπες αντίστοιχες εγκαταστάσεις, είναι ακατάλληλη για τη φιλοξενία ανθρώπων, πόσο μάλλον υπό αξιοπρεπείς συνθήκες. Οι συνθήκες διαβίωσης έχουν χαρακτηριστεί ως φρικτές, καθώς η ανεπαρκής χωρητικότητα του κτιρίου αναγκάζει τους ανθρώπους να κοιμούνται σε σκηνές σε εξωτερικούς χώρους, εκτεθειμένοι στο κρύο και τη βροχή, ή ακόμη και κάτω από απορριμματοφόρα οχήματα. Παράλληλα, παρατηρείται έλλειψη εγκαταστάσεων υγιεινής και τουαλετών ενώ η έντονη δυσοσμία έχει οδηγήσει, μερικώς, δημοτικούς υπαλλήλους να αρνηθούν να εργαστούν στον συγκεκριμένο χώρο.

Αορατότητα

έλλειψη πρόσβασης στον έξω κόσμο και βία που παραμένει κρυφή

Πηγή εικόνας: Mika Ruusunen

α) Περιορισμένη πρόσβαση των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και έλλειψη ενημέρωσης

Για τους ανθρώπους με τους οποίους μιλήσαμε, η κράτησή τους χαρακτηριζόταν όχι μόνο από τις κακές συνθήκες, αλλά και από την απομόνωση. Μόλις εισέρχονταν στις εγκαταστάσεις, περιέγραφαν ότι ένιωθαν αποκομμένοι από τον έξω κόσμο, χωρίς να γνωρίζουν πού βρίσκονταν, για ποιον λόγο κρατούνταν ή τι επρόκειτο να συμβεί στη συνέχεια. Η απομόνωσή τους εντεινόταν λόγω της κατάσχεσης των κινητών τηλεφώνων τους, των ανεπαρκών υπηρεσιών διερμηνείας και των περιορισμών στην πρόσβαση των μέσων ενημέρωσης και των ΜΚΟ, με αποτέλεσμα πολλοί να στερούνται και την πρόσβαση σε νομική υποστήριξη. Καθ' όλη τη διάρκεια της κράτησής τους στην Κρήτη, οι άνθρωποι λάμβαναν ελάχιστη επίσημη ενημέρωση από τις αρχές. Δεν τους επιδίδονταν αποφάσεις κράτησης, ενώ απουσίαζαν σε μεγάλο βαθμό τόσο οι εξηγήσεις σχετικά με τους λόγους του εγκλεισμού τους όσο και οι πληροφορίες για τα επόμενα στάδια της διαδικασίας. Ο Nabil εξέφρασε την απόγνωσή του για την κατάσταση, αναφέροντας:

«[Οι αρχές] μάς έβγαλαν φωτογραφίες και κατέγραψαν τα ονόματά μας. Λάβαμε έγγραφα μόνο όταν φτάσαμε στη Σιντική. Μας φωτογράφιζαν με τα κινητά τους τηλέφωνα, αλλά δεν ρωτήσαμε γιατί, αφού ούτως ή άλλως δεν θα μας έδιναν καμία πληροφορία».

Η αβεβαιότητα αυτή επιδεινώθηκε από τους ολοένα αυξανόμενους περιορισμούς στην πρόσβαση στις ίδιες τις εγκαταστάσεις. Κατά τις πρώτες εβδομάδες του καλοκαιριού, η πρόσβαση των ανθρώπων και των οργανώσεων αλληλεγγύης, συμπεριλαμβανομένων όσων παρείχαν νομική υποστήριξη, δεν ήταν σταθερή. Σύμφωνα με τις αναφορές, οι περιορισμοί εντάθηκαν μετά την έναρξη της αναστολής της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου τον Ιούλιο του 2025. Την ίδια στιγμή, δεν θεσπίστηκαν εναλλακτικές ρυθμίσεις που να διασφαλίζουν ότι οι άνθρωποι θα μπορούσαν να προμηθεύονται είδη πρώτης ανάγκης, να λαμβάνουν νομικές συμβουλές ή να έχουν πρόσβαση σε αξιόπιστη ενημέρωση.

Οι δημοσιογράφοι που επιχείρησαν να καταγράψουν τις συνθήκες αντιμετώπισαν παρόμοια εμπόδια. Σύμφωνα με τις αναφορές, η πρόσβαση σε αρκετές εγκαταστάσεις απορρίφθηκε, ενώ η είσοδος σε άλλες τελούσε υπό αυστηρό έλεγχο, περιορίζοντας τη δυνατότητα ανεξάρτητης διερεύνησης και εποπτείας. Η Δήμητρα Μαργαρίτη, ανεξάρτητη δημοσιογράφος που κατέγραψε τις συνθήκες στην Κρήτη στις αρχές Αυγούστου του 2025, περιέγραψε τόσο τις δύσκολες συνθήκες όσο και τους περιορισμούς στην πρόσβαση στις εγκαταστάσεις:

«Στις τρεις δομές υποδοχής που επισκέφθηκα στην Κρήτη, κυρίως σε λιμενικές περιοχές και αυτοσχέδιες εγκαταστάσεις, οι συνθήκες ήταν εμφανώς επιβαρυμένες και πολύ κατώτερες από τα κατάλληλα πρότυπα για τον αριθμό των αφίξεων. Δεν μου επιτράπηκε η πρόσβαση στην εγκατάσταση του Ηρακλείου, γεγονός που περιόρισε τη διαφάνεια σχετικά με τις συνθήκες που επικρατούσαν εκεί. Στις προσωρινές εγκαταστάσεις στα Χανιά και στο Ρέθυμνο, οι άνθρωποι κρατούνταν σε κλειστούς, φυλασσόμενους χώρους, ενώ οι περισσότεροι κοιμούνταν πάνω σε χαρτόνια ή απευθείας στο έδαφος. Η πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες ήταν εξαιρετικά περιορισμένη: σε ορισμένες τοποθεσίες, εκατοντάδες άνθρωποι έπρεπε να εξυπηρετούνται από ελάχιστες χημικές τουαλέτες, ενώ η παροχή τρεχούμενου νερού, η δυνατότητα ντους και η τακτική χορήγηση φαρμάκων ήταν είτε ανεπαρκείς είτε καθυστερούσαν. Υπήρχε ελάχιστος διαχωρισμός των ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των παιδιών. Σε όλες τις τοποθεσίες επικρατούσε ατμόσφαιρα αβεβαιότητας και εξάντλησης, με τους ανθρώπους να περιμένουν τη μεταφορά τους υπό συνθήκες που αντανακλούσαν ένα υπερφορτωμένο και σε μεγάλο βαθμό αυτοσχέδιο σύστημα υποδοχής».[4]

Όταν επιτρεπόταν η είσοδος δημοσιογράφων, εκείνοι ανέφεραν ότι έπρεπε να τηρούν αυστηρούς κανόνες. Δημοσιογράφοι από διάφορα μέσα ενημέρωσης δήλωσαν ότι δεν τους επιτρεπόταν να συνομιλούν με τους κρατουμένους. Στη δομή των Χανίων, ένας δημοσιογράφος ανέφερε επίσης ότι αστυνομικός τού είχε συστήσει να «προσέχει», επειδή «αυτοί είναι επικίνδυνοι άνθρωποι». Ένας άλλος δημοσιογράφος ανέφερε ότι οι αρχές είχαν πει, αναφερόμενοι στους κρατούμενους: «Τους βλέπετε; Είναι τόσο χαζοί. Τους δίνουμε στρώματα για να κοιμούνται και αυτοί προτιμούν να κοιμούνται στο πάτωμα, για να μπορούν να τα κόβουν και να παίζουν παιχνίδια». Τα «στρώματα» στα οποία αναφέρονταν ήταν λεπτά στρώματα γυμναστικής γιόγκα, τα οποία διακρίνονται σε φωτογραφίες που δημοσίευσε το συγκεκριμένο μέσο ενημέρωσης.
Για τους κρατουμένους, οι συνέπειες της απομόνωσής τους ήταν εκτεταμένες και σοβαρές. Αρκετοί άνθρωποι αρχικά δεν μπορούσαν καν να προσδιορίσουν πού κρατούνταν και κατάφεραν να αναγνωρίσουν την τοποθεσία μόνο αφού είδαν φωτογραφίες διαφορετικών εγκαταστάσεων. Οι μαρτυρίες τους αποκαλύπτουν όχι μόνο την έλλειψη ενημέρωσης, αλλά και την εμπειρία της ουσιαστικής εξαφάνισής τους από τη δημόσια θέα.

β) Βία, κακομεταχείριση και εγκλήματα μίσους

«Νόμιζα ότι στη Λιβύη τα πράγματα ήταν φρικτά, αλλά εδώ ήταν χειρότερα, επειδή πίστευα ότι όταν θα έφτανα στην Ελλάδα, θα είχα ανθρώπινα δικαιώματα».

Ali

Παράλληλα με τις αναφορές για βία κατά την αναχαίτιση και την άφιξη, η απομόνωση που επικρατούσε στις εγκαταστάσεις είχε ως αποτέλεσμα οι καταγγελίες για σωματική βία και εκφοβισμό, ακόμη και εις βάρος παιδιών, να παραμένουν σε μεγάλο βαθμό κρυφές από το δημόσιο έλεγχο και την κοινή γνώμη. Αρκετές μαρτυρίες που συγκέντρωσε το BVMN περιέγραφαν περιστατικά βίας κατά τη διάρκεια της κράτησης. Ο Ibrahim αναφέρει:

«Η αστυνομία μάς χτύπησε πολλές φορές. [...] Μας ζήτησαν προσωπικά στοιχεία, συμπεριλαμβανομένης της ηλικίας μας. Επομένως, γνώριζαν ότι ήταν ανήλικοι και παρ' όλα αυτά τους χτυπούσαν».

Ο Ali επισήμανε ότι η συμπεριφορά ενός συγκεκριμένου αστυνομικού ήταν ιδιαίτερα εχθρική: **«Μας έλεγε: "Αυτή δεν είναι η χώρα σας, δεν είστε ευπρόσδεκτοι εδώ"»**. Σύμφωνα με τις αναφορές, ο ίδιος αστυνομικός αντέδρασε με περιφρόνηση και συγκαταβατικό ύφος σε απεργία πείνας που ξεκίνησαν οι κρατούμενοι, διαμαρτυρόμενοι για τη βία που επικρατούσε στην εγκατάσταση: **«Νομίζετε ότι είστε έξυπνοι που το κάνετε αυτό, αλλά δεν έχει σημασία, δεν αλλάζει τίποτα. Έτσι κι αλλιώς θα πετάξουμε το φαγητό. Γυρίστε στη χώρα σας»**.

Αναλογιζόμενος την εμπειρία του, ο Ali συνέκρινε όσα περίμενε να βρει στην Ευρώπη με την πραγματικότητα που αντιμετώπισε όταν έφτασε στην Ελλάδα:

«Νόμιζα ότι στη Λιβύη τα πράγματα ήταν φρικτά, αλλά εδώ ήταν χειρότερα, επειδή πίστευα ότι όταν θα έφτανα στην Ελλάδα, θα είχα ανθρώπινα δικαιώματα».

Ένα ιδιαίτερα σοβαρό περιστατικό, το οποίο καταγράφηκε στο Detention Landscapes, καταδεικνύει τη σοβαρότητα των καταγγελιών από το *Ηράκλειο*. Σύμφωνα με την καταγραφή, κρατούμενοι στο κτίριο ασφαλείας του Λιμενικού Σώματος υπέστησαν βίαιο ξυλοδαρμό, ενώ προσεύχονταν μέσα στην εγκατάσταση, από «δύο άνδρες που φορούσαν στρατιωτικές στολές» και είχαν καλυμμένα τα πρόσωπά τους. Ένα άτομο περιέγραψε:

«Μπήκαν στο δωμάτιο. Τέσσερις άνθρωποι προσεύχονταν, ήταν μουσουλμάνοι. Μας επιτέθηκαν και μας χτύπησαν με μαύρα ρόπαλα (γκλομπ). Δεν μας άφησαν να προσευχηθούμε».

Σύμφωνα με τις αναφορές, στοχοποιήθηκαν και παιδιά:

«Προσπαθήσαμε να μετακινήσουμε τα παιδιά προς το κέντρο, ώστε να μην αποτελούν στόχο και να τα προστατεύσουμε, αλλά τελικά τα χτύπησαν κι αυτά».

Μετά το περιστατικό, οι αρχές φέρεται να επιχείρησαν να συγκαλύψουν τα γεγονότα, ζητώντας ρητά από τους κρατουμένους να μην αποκαλύψουν όσα συνέβησαν, να μην μιλήσουν για το περιστατικό έξω από τη δομή.

Παρότι είναι σημαντικό να αναγνωριστεί ότι οι αναφορές για το περιστατικό ενδέχεται να μην περιλαμβάνουν όλες τις σχετικές πληροφορίες και ότι δεν μπορούν να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για τις ακριβείς προθέσεις των ατόμων που συμμετείχαν στην επίθεση, οι μαρτυρίες υποδεικνύουν ότι άνθρωποι φέρεται να δέχθηκαν επίθεση ενώ ασκούσαν τη θρησκευτική τους λατρεία. Σύμφωνα με διεθνή πρότυπα, τα οποία δεν είναι μεν νομικά δεσμευτικά, ενέργειες που υποκινούνται από προκατάληψη σχετικά με προσωπικό χαρακτηριστικό ή στοιχείο ταυτότητας, συμπεριλαμβανομένης της θρησκείας, ενδέχεται να συνιστούν έγκλημα μίσους.[5] Παρότι στην Ελλάδα το «έγκλημα μίσους» δεν κατοχυρώνεται άμεσα ως αυτοτελής νομική έννοια με αυτόν τον τρόπο, το συγκεκριμένο περιστατικό φαίνεται επίσης να μπορεί να εμπίπτει σε διάφορες νομικές διατάξεις που αφορούν τη θρησκευτική ελευθερία, την εξυβριστική συμπεριφορά και τη σωματική βλάβη.[6]

Συνολικά, η έλλειψη κατάλληλων υποδομών υποδοχής, η κατάσχεση των κινητών τηλεφώνων και οι περιορισμοί στην πρόσβαση των οργανώσεων αλληλεγγύης και των μέσων ενημέρωσης δημιούργησαν ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο οι καταγγελίες για βία ήταν δυσκολότερο να τεκμηριωθούν και λιγότερο πιθανό να προσελκύσουν τη δημόσια προσοχή. Αντί να αποτελούν μεμονωμένα μέτρα, οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να θεωρηθούν μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής αορατοποίησης, η οποία απέκρυπτε τόσο τους ίδιους τους ανθρώπους όσο και τις συνθήκες υπό τις οποίες κρατούνταν.

Ποινική δίωξη

ποινικοποίηση και παρακολούθηση δικών

Θάλασσα Αλληλεγγύης (Thalassa of Solidarity)

Πηγή εικόνας: Rascal Zou

Η φιγούρα του «οδηγού του σκάφους», ο οποίος κατηγορείται βάσει του ελληνικού δικαίου ως διακινητής μεταναστών, αποτελεί λιγότερο ένα πραγματικό εγκληματολογικό προφίλ και περισσότερο ένα νομικό κατασκεύασμα: μια κατηγορία που εντάσσεται σε ένα σύστημα συστηματικών καταδικαστικών αποφάσεων στην Ελλάδα και αποτελεί μέρος ενός τιμωρητικού καθεστώτος διακυβέρνησης των συνόρων. Η οδήγηση ενός σκάφους αντιμετωπίζεται από το κράτος και τα δικαστήρια με την ίδια αυστηρότητα που επιφυλάσσεται σε οργανωμένες επιχειρήσεις διακίνησης ανθρώπων με σκοπό το κέρδος. Αυτό οδηγεί σε καταδίκες που συνεπάγονται ποινές φυλάκισης δεκαετιών και πρόστιμα εκατοντάδων χιλιάδων, ακόμη και εκατομμυρίων ευρώ. Η παρούσα ενότητα βασίζεται στις ερωτήσεις που χρησιμοποιούν τα ελληνικά δικαστήρια κατά την εξέταση υποθέσεων. Εξετάζει 40 δίκες το 2025 και 80 δίκες που παρακολούθησαν στην Κρήτη κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 2026 η Thalassa of Solidarity και συνεργαζόμενες οργανώσεις, συμπεριλαμβανομένου του BVMN. Αναδεικνύει έναν ταχύρρυθμο δικαστικό μηχανισμό που παρακάμπτει συστηματικά τις εγγυήσεις μιας δίκαιης δίκης, μετατρέποντας απεγνωσμένες πράξεις επιβίωσης στη θάλασσα σε αδικήματα που τιμωρούνται με εξαιρετικά αυστηρές ποινές. Τα δεδομένα που συλλέγει η Thalassa διασταυρώνονται συστηματικά με στοιχεία οργανώσεων που παρακολουθούν δίκες προσφύγων σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα ονόματα των κατηγορουμένων δεν ήταν διαθέσιμα ή/και η έρευνα σχετικά με τα αποτελέσματα των δικών εξακολουθεί να βρίσκεται σε εξέλιξη.

α. Ταυτοποίηση του «οδηγού», αμφισβητήσεις ηλικίας και ελαττωματικά αποδεικτικά στοιχεία

Ποιος οδηγούσε το σκάφος όταν αναχωρήσατε από τη Λιβύη? * Πώς έφυγε ο μεταφορέας? * Κολύμπησε? * Ποιος σας οδήγησε κατά την αναχώρηση? * Τι κάνατε πάνω στο σκάφος? * Τι έκανε ο άλλος οδηγός? * Σας βοήθησε κάποιος άλλος επιβάτης να οδηγήσετε το σκάφος? * Είχε εκπαιδευτεί από τους διακινητές? * Γιατί επέλεξαν εκείνον για να οδηγήσει το σκάφος? * Πλήρωσε λιγότερα από τους υπόλοιπους, γι' αυτό τον έβαλαν πρώτο στο σκάφος και τον ανάγκασαν να το οδηγήσει?

Αυτές οι ανακρίσεις θεμελιώνουν την κύρια κατηγορία της «παράνομης μεταφοράς» (άρθρο 25 του Νόμου 5038/2023), η οποία κυριάρχησε στις δικαστικές διαδικασίες του 2025, καθώς καταγράφηκε 178 φορές και αντιστοιχούσε στο 94% του συνόλου των κατηγοριών που παρακολουθήθηκαν. Η κατάσταση στην Κρήτη το 2026 δεν διαφέρει στις περισσότερες από τις υποθέσεις που εξετάστηκαν. Σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, κάθε πρόσωπο που ουσιαστικά χειρίζεται ένα σκάφος θεωρείται και τιμωρείται ως οργανωμένος διακινητής. Αυτό οδήγησε σε 134 καταδικαστικές αποφάσεις ή αποφάσεις που αναγνώρισαν μερικώς την ενοχή των κατηγορουμένων στο σύνολο των υποθέσεων[7] που παρακολουθήθηκαν το 2025. Το 2026, στην Κρήτη και μόνο κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, το ποσοστό των καταδικαστικών αποφάσεων ή των αποφάσεων μερικής ενοχής ξεπέρασε το 80%.

Τα δεδομένα των δικών του 2026 αναδεικνύουν πώς οι απελπιστικές συνθήκες αναγκάζουν ανθρώπους να αναλάβουν το τιμόνι ενός σκάφους. Για παράδειγμα, ο 18χρονος G. περιέγραψε ότι ανέλαβε το τιμόνι μόνο όταν ο αρχικός οδηγός δεν μπορούσε πλέον να συνεχίσει,[8] ενώ ο 26χρονος M. ανέλαβε τον έλεγχο επειδή ο καπετάνιος αρρώστησε σοβαρά.[9] Επιπλέον, ο 18χρονος L. από το Νότιο Σουδάν εξαναγκάστηκε υπό την απειλή όπλου να οδηγήσει το σκάφος από τη Λιβύη.

Τα δεδομένα αποκάλυψαν επίσης σοβαρά προβλήματα και αυθαιρεσίες στις διαδικασίες ταυτοποίησης. Σε δίκη στα Χανιά στις 20 Απριλίου 2026, ένας κατηγορούμενος αθωώθηκε, καθώς η υπεράσπιση ανέδειξε ελαττώματα στη διαδικασία αναγνώρισης, δημιουργώντας εύλογες αμφιβολίες ως προς την πραγματική ταυτότητα του οδηγού. Υπάρχουν επίσης ορισμένες θετικές εξελίξεις σε επίπεδο εφετείων: οι M. (21 ετών) και T. (33 ετών) αθωώθηκαν στο Ηράκλειο, αφού το δικαστήριο αναγνώρισε ότι δεν είχαν διαδραματίσει ρόλο στη μεταφορά ή στη διευκόλυνσή της. Κατάφεραν έτσι να ανατρέψουν τις εσφαλμένες αρχικές ταυτοποιήσεις, έπειτα από ενάμιση χρόνο αναβολών.

Οι αμφισβητήσεις σχετικά με την ηλικία επιδεινώνουν περαιτέρω αυτά τα συστημικά σφάλματα. Οι ανήλικοι δικάζονται συστηματικά ως ενήλικες, Επειδή τα δικαστήρια δίνουν συστηματικά προτεραιότητα σε ιατρικές εξετάσεις για τον προσδιορισμό της ηλικίας, οι οποίες έχουν δεχθεί έντονη κριτική –όπως οι ακτινογραφίες των οστών του καρπού– έναντι των πρωτότυπων εγγράφων, ή απορρίπτουν έγγραφα λόγω έλλειψης επίσημης μετάφρασης. Για παράδειγμα, ο L. δικάστηκε και καταδικάστηκε ως ενήλικας, παρότι έκλεισε τα 18 ενώ βρισκόταν σε ελληνική φυλακή, ενώ ο G., επίσης 18 ετών, καταδικάστηκε σε ποινή φυλάκισης 25 ετών. Υπάρχουν, ωστόσο, και περιπτώσεις επιτυχημένων παρεμβάσεων. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες στα Χανιά στις 20 Απριλίου 2026, δύο κατηγορούμενοι παραπέμφθηκαν επιτυχώς στο αρμόδιο Δικαστήριο Ανηλίκων, αφού οι συνήγοροι υπεράσπισής τους προέβαλαν αντιρρήσεις σχετικά με την ηλικία τους.

β. Διερεύνηση της επιβαρυντικής περίστασης του «σκοπού κέρδους» και υπέρογκα πρόστιμα

Πόσα χρήματα πληρώσατε για να φύγετε? * Πού πληρώσατε τα χρήματα? * Σε ποιο νόμισμα? * Πόσα πληρώσατε? * Γνωρίζετε πόσα πλήρωσαν οι υπόλοιποι?

Κατά την παρακολούθηση των δικών, επιβεβαιώσαμε τα ευρήματα της έκθεσης του BVMN για το 2025, σύμφωνα με τα οποία οι ερωτήσεις σχετικά με τις χρηματικές συναλλαγές αποσκοπούν στην τεκμηρίωση της επιβαρυντικής περίστασης της τέλεσης της πράξης «με σκοπό το κέρδος». Το στοιχείο αυτό προβλήθηκε σε 135 υποθέσεις, δηλαδή στο 71% του συνόλου.[10] Η εφαρμογή της επιβαρυντικής περίστασης του οικονομικού οφέλους από τα δικαστήρια οδηγεί στην επιβολή σωρευτικών προστίμων τεράστιου ύψους, καθώς οι χρηματικές ποινές υπολογίζονται με βάση τον αριθμό των ανθρώπων που μεταφέρθηκαν.[11] Παρότι δεν περιλαμβάνεται στο σύνολο δεδομένων από την Κρήτη, ένα εξαιρετικά υψηλό καταγεγραμμένο πρόστιμο έφτασε τα 840.500 ευρώ για άτομο που δικάστηκε στη Μυτιλήνη, στη Λέσβο. Η περίπτωση αυτή καταδεικνύει την κατάφωρα δυσανάλογη, αλλά συστηματική, εφαρμογή του στοιχείου του «σκοπού κέρδους» στα νησιά.

Οι ποινές φυλάκισης που επιβλήθηκαν το 2026 καταδεικνύουν περαιτέρω το αστρονομικό ύψος των κυρώσεων. Πριν από την επιτυχή άσκηση των εφέσεών τους στο Ηράκλειο, ο 33χρονος Σουδανός M.F. είχε καταδικαστεί σε 296 χρόνια φυλάκισης και πρόστιμο 4,2 εκατομμυρίων ευρώ, και ομοίως, ο T., 33 ετών, από τη Συρία, είχε αντιμετωπίσει πρωτόδικη καταδίκη σε 296 χρόνια φυλάκισης και πρόστιμο 4,2 εκατομμυρίων ευρώ.[12] Επιπλέον, οι μαρτυρίες υπογραμμίζουν ότι όσοι κατηγορούνται για διακίνηση έχουν συχνά πληρώσει και οι ίδιοι διακινητές. Ο M. είχε καταβάλει 13.000 δηνάρια Λιβύης σε διακινητή προτού εξαναγκαστεί να αναλάβει το τιμόνι.

Παρά τα παραπάνω και ακόμη και όταν απουσιάζει οποιοδήποτε οικονομικό όφελος, τα δικαστήρια εξακολουθούν να καταδικάζουν συστηματικά τους κατηγορουμένους για τη βασική κατηγορία της παράνομης μεταφοράς. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες στο Ηράκλειο στις 2 Απριλίου 2026, ένας εισαγγελέας τόνισε ρητά ότι οι καταδίκες δικαιολογούνταν λόγω του φερόμενου κινδύνου για τη ζωή των επιβατών και όχι λόγω οικονομικού κέρδους. Με τον τρόπο αυτό αγνόησε πλήρως τους ισχυρισμούς των κατηγορουμένων ότι ήταν και οι ίδιοι επιβάτες που είχαν πληρώσει για τη μεταφορά τους, αναδεικνύοντας τον εξαιρετικά τιμωρητικό χαρακτήρα του συστήματος.

γ. Διακινδύνευση της ζωής, δικαιοδοσία και «κατάσταση έκτακτης ανάγκης»

Όταν έφτασε το Λιμενικό, βρισκόσασταν κοντά στην ακτή? * Μπορούσατε να δείτε την ακτή όταν έφτασε το Λιμενικό? * Ποιος ειδοποίησε τις αρχές ότι χρειαζόσασταν βοήθεια? * Πώς τις ειδοποίησε? Με ποιον τρόπο? * Ειδοποιήσατε το Λιμενικό ότι βρισκόσασταν σε κίνδυνο?

Οι παράμετροι αυτές αφορούν την εδαφική δικαιοδοσία, τις θαλάσσιες διασώσεις και τους ισχυρισμούς περί κατάστασης εξαιρετικής ανάγκης. Η κρίσιμη επιβαρυντική περίσταση της «διακινδύνευσης της ζωής» προβλήθηκε σε 125 υποθέσεις, δηλαδή στο 66% του συνόλου. Οι συνήγοροι υπεράσπισης προβάλλουν συχνά διαδικαστικές ενστάσεις, υποστηρίζοντας ότι τα ελληνικά δικαστήρια στερούνται εδαφικής δικαιοδοσίας, επειδή οι αναχαιτίσεις πραγματοποιήθηκαν αποκλειστικά σε διεθνή ύδατα. Αξιοσημείωτο είναι ότι ακόμη και όταν τα δικαστήρια αποδέχονται αυτές τις ενστάσεις δικαιοδοσίας –όπως συνέβη σε πολλές υποθέσεις στο Ηράκλειο στις 2 Απριλίου 2026 και στα Χανιά στις 20 Απριλίου 2026– σπάνια απορρίπτουν την υπόθεση. Αντίθετα, περιορίζονται στη μετατροπή της καταδίκης σε αδίκημα για το οποίο θεωρούν ότι μπορούν να επιβάλουν ποινή παρά την ένσταση δικαιοδοσίας, συγκεκριμένα σε «απόπειρα» παράνομης μεταφοράς, η οποία εξακολουθεί να επισύρει βαριά ποινή φυλάκισης τουλάχιστον δέκα ετών ανά μεταφερόμενο άτομο.

Εξακολουθούν επίσης να παρατηρούνται μεγάλες ασυνέπειες στον τρόπο με τον οποίο τα δικαστήρια αντιμετωπίζουν τον ισχυρισμό περί «κατάστασης ανάγκης». Στην Αθήνα, δικαστής αθώωσε επιτυχώς τον Μ. και τον Σύριο συγκατηγορούμενό του, αναγνωρίζοντας ότι βρίσκονταν σε κατάσταση ανάγκης, καθώς ο Μ. ανέλαβε το τιμόνι αποκλειστικά για να σώσει ζωές, αφού ο καπετάνιος κατέστη ανίκανος να συνεχίσει και είχαν κληθεί αριθμοί διάσωσης. Αντίστοιχα, κατά τις ακροαματικές διαδικασίες στο Ηράκλειο στις 2 Απριλίου 2026, αναγνωρίστηκε κατάσταση ανάγκης για κατηγορούμενο που ταξίδευε μαζί με την έγκυο σύζυγό του, με αποτέλεσμα την αθώωσή του. Το Εφετείο Ηρακλείου μείωσε επίσης σημαντικά τις ποινές των S. και H., μετατρέποντας τις κατηγορίες από κακουργηματικές σε πλημμελητικές, επειδή είχαν αναλάβει το τιμόνι κατά τη διάρκεια θαλάσσιας έκτακτης ανάγκης.

Αντίθετα, το δικαστήριο στα Χανιά επέδειξε έντονη αντίσταση στους ισχυρισμούς της υπεράσπισης κατά τα έτη 2025 και 2026. Οι εισαγγελείς εκεί απέρριψαν κατηγορηματικά τέτοιου είδους επιχειρήματα, απορρίπτοντας περιφρονητικά τη μαρτυρία μιας συζύγου σχετικά με τις δυσκολίες και την κατάσταση έκτακτης ανάγκης, επικαλούμενοι τα «βαμμένα νύχια» της.[13] Το δικαστήριο αγνόησε πλήρως τις συνθήκες έκτακτης ανάγκης στην περίπτωση του 18χρονου G., επιβάλλοντάς του ποινή φυλάκισης 25 ετών, παρότι οι ενέργειές του αποτελούσαν απεγνωσμένη προσπάθεια να σώσει τη δική του ζωή και τις ζωές άλλων, ενώ κατά τη δίκη δεν υπήρχε καθόλου μετάφραση.[14]

Αντίστοιχα, οι Ν. και Μο., δύο 20χρονοι από το Σουδάν, καταδικάστηκαν στα Χανιά σε ποινές φυλάκισης δέκα ετών, επειδή ανέλαβαν το τιμόνι ενός σκάφους προκειμένου να επιβιώσουν, ενώ η εισαγγελική αρχή επέμενε αδιάκοπα στην επιβολή της αυστηρότερης δυνατής ποινής.[15]

δ. Σύνθεση των επιβατών, απουσία μαρτύρων και συνοπτικές δίκες

Ήταν μεγάλο το σκάφος; * Από ποιες χώρες προέρχονταν οι άνθρωποι που επέβαιναν στο σκάφος; * Ήταν από την ίδια χώρα; * Όταν περιμένατε να επιβιβαστείτε στο σκάφος, βρισκόταν εκεί ο άλλος Σαουδάραβας; * Επιβιβαστήκατε μόνος σας; * Επιβιβαστήκατε πριν από τους υπόλοιπους επιβάτες ή ενώ εκείνοι επιβιβάζονταν;

Παρότι προσπαθούν να χαρτογραφήσουν τα δίκτυα διακίνησης, οι δικαστικές διαδικασίες χαρακτηρίζονται από την πλήρη απουσία ουσιαστικής και σε βάθος εξέτασης των αποδεικτικών στοιχείων. Μάρτυρες κατηγορίας ήταν παρόντες μόνο σε 21 από τις 87 ακροαματικές διαδικασίες που παρακολουθήθηκαν το 2025, ποσοστό 24%. Όταν καλούνταν μάρτυρες, οι 25 από τους συνολικά 29 ήταν στελέχη του Λιμενικού Σώματος, με αποτέλεσμα οι μαρτυρίες των επιβατών ουσιαστικά να μην εξετάζονται. Τα δικαστήρια διαβάζουν συστηματικά προανακριτικές καταθέσεις άλλων επιβατών που δεν έχουν επαληθευτεί, παρά τις αντιρρήσεις της υπεράσπισης ότι οι διευθύνσεις των συγκεκριμένων επιβατών είναι «άγνωστες» και δεν είναι δυνατόν να εντοπιστούν. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες στα Χανιά στις 20 Απριλίου 2026, οι παρατηρητές σημείωσαν ότι δεν εξετάστηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο: δεν κλήθηκαν μάρτυρες από την υπεράσπιση και δεν προσκομίστηκε κανένα πρόσθετο αποδεικτικό υλικό.

Αντίθετα, τα δεδομένα του 2026 καταδεικνύουν επίσης ότι, όταν υπάρχουν μάρτυρες, μπορούν να ανατρέψουν αποτελεσματικά το προκαθορισμένο αφήγημα της κατηγορίας. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες στο Ηράκλειο στις 2 Απριλίου 2026, δικηγόροι που είχαν οριστεί ιδιωτικά έφεραν τις συζύγους των κατηγορουμένων να καταθέσουν ως μάρτυρες υπεράσπισης, γεγονός που οδήγησε άμεσα σε αθωωτικές αποφάσεις. Στην υπόθεση του Μ., η υπεράσπισή του εξασφάλισε την αθώωσή του ειδικά επειδή τα χρήματα που συγκεντρώθηκαν μέσω διαδικτυακής χρηματοδότησης (crowdfunding) κάλυψαν τα έξοδα μετακίνησης ενός κρίσιμου μάρτυρα, ώστε να καταθέσει αυτοπροσώπως στο δικαστήριο υπέρ του. Το γεγονός αυτό υπογραμμίζει ότι η συνήθης απουσία μαρτύρων μπορεί να οφείλεται σε σοβαρά οικονομικά και δομικά εμπόδια και όχι στην απουσία αποδεικτικών στοιχείων που θα μπορούσαν να στηρίξουν τους ισχυρισμούς των κατηγορουμένων.

Επιπλέον, οι δίκες αυτές διεξάγονται με εξαιρετικά ταχείες διαδικασίες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η συνολική διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας είναι κατά μέσο όρο μόλις 30 λεπτά. Η διάρκεια μειώνεται ακόμη περισσότερο όταν συμμετέχουν δικηγόροι που διορίζονται από το κράτος, οι οποίοι συχνά αναλαμβάνουν την υπόθεση μόλις την ημέρα της δίκης, κατόπιν ορισμού τους από το δικαστήριο. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες στα Χανιά στις 20 Απριλίου 2026, οι υποθέσεις διήρκεσαν από έξι έως δέκα λεπτά, με μέγιστη διάρκεια τα 25 λεπτά, ενώ οι τελικές δηλώσεις των κατηγορουμένων περιορίστηκαν σε περίπου ένα λεπτό. Αυτή η συστημική συντομία αποκαλύπτει μια προκαθορισμένη διοικητική προσέγγιση, η οποία δίνει προτεραιότητα στη διεκπεραίωση των υποθέσεων έναντι της δικαστικής δικαιοσύνης και της διασφάλισης μιας δίκαιης δίκης.

Ε. Η παγίδα της «συμφωνίας ομολογίας ενοχής» και η συστημική στέρηση δικαιωμάτων

Γιατί έχεις δύο αριθμούς στο τηλέφωνό σου?

Μια ιδιαίτερα ανησυχητική πρακτική που παρατηρήθηκε το 2025 και εξακολούθησε, σε μικρότερο βαθμό, και το 2026 είναι η εξάπλωση συμφωνιών ομολογίας ενοχής με μη αναστρέψιμες συνέπειες. Καθώς οι δικηγόροι που ορίζονται από το κράτος για νομική συνδρομή λαμβάνουν συνήθως ογκώδεις και σύνθετους φακέλους υποθέσεων μέσα στην ίδια την αίθουσα του δικαστηρίου, μόλις λίγα λεπτά πριν από την έναρξη της δίκης, οδηγούν συστηματικά ευάλωτους κατηγορουμένους στην υπογραφή προκαταρτισμένων δηλώσεων ενοχής. Υπογράφοντας αυτές τις συμφωνίες, οι κατηγορούμενοι παραιτούνται πλήρως από το δικαίωμά τους σε ακροαματική διαδικασία ενώπιον δικαστηρίου, από το δικαίωμα άσκησης έφεσης, καθώς και από κάθε ρεαλιστική μελλοντική δυνατότητα εξασφάλισης ασύλου ή ιθαγένειας. Από τους 190 κατηγορουμένους των οποίων τις υποθέσεις παρακολούθησαν οργανώσεις, 47 οδηγήθηκαν σε διαδικασία συμφωνίας ομολογίας ενοχής, εκ των οποίων οι 43 μόνο στα Χανιά. Η πρακτική αυτή πλήττει δυσανάλογα τους νέους: 42 άτομα (89%) ήταν κάτω των 25 ετών.[16]

Τα πιο πρόσφατα στοιχεία αποκαλύπτουν σοβαρές και συνεχιζόμενες αστοχίες στη διερμηνεία, οι οποίες στερούν ενεργά από τους κατηγορουμένους τα δικαιώματά τους. Κατά τη δίκη του L. στο Ηράκλειο, η διερμηνεία παρεχόταν αποκλειστικά στα αγγλικά, παρότι πολλοί κατηγορούμενοι από το Νότιο Σουδάν είχαν ως μητρική γλώσσα τη νουέρ, με αποτέλεσμα να μην έχουν επαρκή διερμηνεία από τη στιγμή της σύλληψής τους. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες της 2ας Απριλίου 2026 στο Ηράκλειο, ένας κατηγορούμενος που μιλούσε νουέρ αναγκάστηκε να υποβληθεί σε «διπλή διερμηνεία» (νουέρ → αγγλικά → ελληνικά), και αυτό μόνο αφού διατυπώθηκαν αντιρρήσεις.[17] Στις ακροαματικές διαδικασίες της 20ής Απριλίου 2026 στα Χανιά, παρατηρητές κατέγραψαν διερμηνέα να πιέζει ενεργά έναν κατηγορούμενο να αποδεχθεί συμφωνία ομολογίας ενοχής, παρά την ξεκάθαρη άρνησή του, συνεχίζοντας να προωθεί τη συμφωνία έως ότου παρενέβη αστυνομικός για να σταματήσει την παρέμβαση.[18] Σε άλλη υπόθεση στα Χανιά, η διερμηνεία στα αραβικά ήταν τόσο συγκεχυμένη, ώστε ο κατηγορούμενος δυσκολευόταν εμφανώς να παρακολουθήσει τη διαδικασία, ενώ η απολογία του αποδόθηκε με εντελώς ασαφή τρόπο.

Τέλος, διαπιστώνεται ότι ορισμένοι δικαστικοί λειτουργοί εγκαταλείπουν ανοιχτά την αρχή της εξατομίκευσης της ποινής, με πρόεδρο δικαστηρίου στα Χανιά να δηλώνει ρητά στον συνήγορο υπεράσπισης ότι ο κατηγορούμενος «θα πάρει ό,τι θα πάρουν και οι υπόλοιποι». Το 2025, αυτό είχε ως αποτέλεσμα 36 από τις 43 καταγεγραμμένες συμφωνίες ομολογίας ενοχής (84%) να περιλαμβάνουν πανομοιότυπες, τυποποιημένες ποινές φυλάκισης δέκα ετών, καθιστώντας εντελώς άσχετα την ατομική πρόθεση, την προσφυγική ιδιότητα ή τον εξαναγκασμό.[19]

F. Το πλαίσιο αναχώρησης, τα κίνητρα, και η άρνηση του δικαιώματος στο άσυλο

Πόσο καιρό έμεινες στη χώρα από την οποία έφυγες (Λιβύη)?

Οι εισαγγελείς υποβάλλουν συχνά τους κατηγορουμένους σε εκτενή ερωτήματα σχετικά με τη διάρκεια παραμονής και τις ημερομηνίες διέλευσης από χώρες διέλευσης, με σκοπό να υπονομεύσουν την αξιοπιστία τους. Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες της 2ας Απριλίου 2026 στο Ηράκλειο, εισαγγελέας χαρακτήρισε ρητά τη Λιβύη «ασφαλή χώρα», αμφισβητώντας έτσι τα κίνητρα των κατηγορουμένων από το Σουδάν που διέφυγαν από τη χώρα τους μέσω της Λιβύης.

Κρίσιμο είναι ότι τα δικαστήρια αγνοούν συστηματικά το νόμιμο δικαίωμα υποβολής αίτησης ασύλου. Σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 3 στοιχείο έ του Ελληνικού Κώδικα Μετανάστευσης (Ν. 5038/2023), οι αιτούντες διεθνή προστασία θα πρέπει να εξαιρούνται ρητά από την ποινική ευθύνη για αδικήματα τύπου διακίνησης. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι η εξαίρεση αυτή προβλήθηκε επίσημα σε 41 ξεχωριστές ακροαματικές διαδικασίες το 2025, απορρίπτεται σχεδόν καθολικά.[20] Κατά τις ακροαματικές διαδικασίες του Απριλίου 2026, τόσο στο Ηράκλειο όσο και στα Χανιά, συνήγοροι υπεράσπισης επικαλέστηκαν την εξαίρεση αυτή για υπηκόους του Σουδάν που διέφευγαν από τον πόλεμο, αλλά το αίτημα απορρίφθηκε σε όλες τις περιπτώσεις. Εισαγγελείς στα Χανιά έχουν υποστηρίξει ότι η αίτηση ασύλου «δεν έχει καμία νομική ισχύ» στο πλαίσιο δίκης για κακούργημα, ισχυριζόμενοι ότι η αναγνώρισή της θα επέτρεπε σε άτομα να αποφύγουν τη φυλάκιση.

Η υπόθεση του J. επιβεβαιώνει ρητά τη συστημική άρνηση αυτού του δικαιώματος. Παρότι ο J. εξηγούσε σταθερά ότι το ταξίδι του ήταν άμεση συνέπεια του πολέμου και του αναγκαστικού εκτοπισμού, το δικαστήριο του Ηρακλείου αρνήθηκε ρητά να αναγνωρίσει την προσφυγική του ιδιότητα ως λόγο εξαίρεσης, περιοριζόμενο στη μείωση της ποινής του βάσει ελαφρυντικών περιστάσεων.[21] Ο S., ένας 19χρονος που διέφυγε από τη φονική σύγκρουση στο Σουδάν, αντιμετώπισε παρόμοια ποινική δίωξη, καθώς οι αρχές αγνόησαν την ιδιότητά του ως επιζώντος πολέμου. Επιπλέον, ενώ το 2025 είχε διαταχθεί προσωρινή κράτηση σε 159 από τις 173 ακροαματικές διαδικασίες πρώτου βαθμού που παρακολούθησαν οργανώσεις αλληλεγγύης και η Thalassa,[22] μέχρι στιγμής το 2026 παρατηρούμε παρόμοια τάση. Στην υπόθεση του M., καταγράφεται ότι παρέμεινε σχεδόν έναν χρόνο σε προσωρινή κράτηση, ενώ τα δικαιώματά του ως αιτούντος άσυλο θα έπρεπε να είχαν αναγνωριστεί και προστατευθεί. Ταυτόχρονα, οι εθνικές υπηρεσίες ασύλου αναστέλλουν αυτόματα την εξέταση των αιτήσεων όσο εκκρεμούν ποινικές κατηγορίες, εγκλωβίζοντας τους κατηγορουμένους σε διοικητικό αδιέξοδο.

Κράτηση

μεταγωγές και παρατεταμένη κράτηση στη Σιντική

Πηγή εικόνας: David Grandmou

α) Μεταγωγές προς την ηπειρωτική χώρα και άλλα νησιά

«Οι συνθήκες πάνω στο πλοίο ήταν αποπνικτικές και απάνθρωπες, τόσο για τους μετανάστες όσο και για τους αστυνομικούς συνοδούς. Σύμφωνα με αναφορές, η θερμοκρασία στο εσωτερικό του πλοίου ξεπερνούσε τους 43°C, ενώ ο εξαερισμός ήταν σχεδόν ανύπαρκτος, προκαλώντας έντονη δυσφορία σε όλους τους επιβαίνοντες.»

Ένωση Αστυνομικών Υπαλλήλων Ηρακλείου

Μετά την κράτησή τους στην Κρήτη, η αναχώρηση από το νησί σηματοδότησε την αρχή μιας ακόμη δοκιμασίας. Αρχικά, το κράτος είχε ανακοινώσει ότι οι άνθρωποι θα παρέμεναν στο νησί το πολύ 24 ώρες πριν από τη μεταφορά τους στην ηπειρωτική χώρα. Ωστόσο, αναφέρονταν συστηματικά καθυστερήσεις: πλοία που λειτουργούσαν στο όριο της χωρητικότητάς τους, αυξημένη κίνηση λόγω της τουριστικής περιόδου, μειωμένα δρομολόγια πλοίων κατά την περίοδο των Χριστουγέννων, περιορισμένη χωρητικότητα στις δομές κράτησης της ηπειρωτικής χώρας και ασάφεια ως προς τις θεσμικές αρμοδιότητες. Καθώς οι νέες αφίξεις συνεχίζονταν, οι καθυστερήσεις αυτές επιδείνωναν τον υπερπληθυσμό στις δομές του νησιού. Σε μία περίπτωση, 342 άνθρωποι παρέμειναν στο Εκθεσιακό Κέντρο για περισσότερο από έναν μήνα.

Όταν τελικά πραγματοποιούνταν οι μεταγωγές, οι μαρτυρίες των ίδιων των ανθρώπων, καθώς και αναφορές άλλων φορέων, υποδηλώνουν ότι και τα ίδια τα ταξίδια τούς εξέθεταν σε συνθήκες που θα μπορούσαν να συνιστούν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση. Στα τέλη Ιουλίου 2025, η Ένωση Αστυνομικών Υπαλλήλων Ηρακλείου απέστειλε επιστολή προς τον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη, τον Αρχηγό της Ελληνικής Αστυνομίας, τη Διεύθυνση Αστυνομίας Ηρακλείου και τους βουλευτές του νομού Ηρακλείου, προκειμένου να καταγγείλει τις «αποπνικτικές και απάνθρωπες» συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκε στις 27 Ιουλίου μεταφορά από την Κρήτη στην Καβάλα, στο αμπάρι δεξαμενόπλοιου. Σύμφωνα με την επιστολή, οι άνθρωποι παρέμειναν επί 35 ώρες περιορισμένοι στο αμπάρι, όπου η θερμοκρασία φέρεται να ξεπερνούσε τους 43°C και ο εξαερισμός ήταν «σχεδόν ανύπαρκτος». Φωτογραφίες από το εσωτερικό του πλοίου, οι οποίες δημοσιεύθηκαν από το μέσο ενημέρωσης Cretalive.gr, αποκαλύπτουν σοκαριστικές συνθήκες, τις οποίες η Εφημερίδα των Συντακτών χαρακτήρισε εύστοχα «χειρότερες κι από αυτές των ζώων».

Τρεις ημέρες αργότερα, με αφορμή άλλη μεταγωγή, δημοσιεύθηκε δεύτερη ανακοίνωση, αυτή τη φορά από κοινού από τις Ενώσεις Αστυνομικών Υπαλλήλων Ηρακλείου, Χανίων, Ρεθύμνου και Λασιθίου. Παρότι η ανακοίνωση εστιάζει περισσότερο στην υγεία των αστυνομικών, επιβεβαίωσε επίσης ότι δεν διενεργήθηκαν ιατρικές εξετάσεις πριν από τη μεταφορά των ανθρώπων.

Οι δυσκολίες συνεχίστηκαν και μετά την άφιξη στην ηπειρωτική χώρα. Ο Mahmoud περιέγραψε τις επόμενες μεταφορές με λεωφορεία από το λιμάνι προς τις δομές κράτησης στην ηπειρωτική χώρα ως εξίσου απάνθρωπες. Όπως ανέφερε:

«Μας μετέφεραν με μικρά λεωφορεία που είχαν κελιά κλειστά από έξω, και σε κάθε κελί έβαλαν τέσσερα άτομα. Το ταξίδι με το λεωφορείο κράτησε περίπου 12 ώρες· νιώθαμε ότι πεθαίναμε εκεί μέσα μέχρι να φτάσουμε [...] στη Σιντική. Ο χώρος ήταν στενός και μικρός και, κατά τη διάρκεια του 12ωρου ταξιδιού, οι άνθρωποι άρχισαν να κάνουν εμετό. Όπως ξέρετε, είχαμε προηγουμένως βρεθεί στη θάλασσα, είχαμε ναυτία και είχαμε ήδη κάνει εμετό. Ήμασταν εξαντλημένοι και δεν μπορούσαμε να αντέξουμε μια τέτοια διαδρομή ή οποιοδήποτε άλλο ταξίδι. Φορούσαμε τα ίδια ρούχα επί 16 ή 17 ημέρες. Τα σώματά μας είχαν σαπίσει ύστερα από όλες αυτές τις ημέρες. Προσωπικά, λιποθύμησα περισσότερες από μία φορές.»

Πιο πρόσφατα, πραγματοποιήθηκαν επίσης αρκετές μεταγωγές προς τα νησιά του Αιγαίου Λέρο, Σάμο, Κω και Λέσβο. Σύμφωνα με φορείς στην Κω, παρότι οι μεταγωγές ήταν αναμενόμενες, οι δυνατότητες υποδοχής στο νησί ήταν περιορισμένες, με ελάχιστη διάθεση μη διατροφικών ειδών και προϊόντων υγιεινής. Μετά την άφιξή τους στο νησί, οι άνθρωποι παρέμεναν υπό κράτηση στο ΚΕΔ Κω (CCAC) κατά τη διάρκεια της καταγραφής, με τη διάρκεια του εγκλεισμού τους να εξαρτάται από την εθνικότητά τους και τη διαθεσιμότητα διερμηνέων.

β) Κράτηση στη Σιντική

«Μας βασάνισαν στη Λιβύη και τώρα μας βασανίζουν εδώ.»

Fahim, κρατούμενος στη Σιντική.

Για τους περισσότερους από όσους μεταφέρθηκαν εκεί, το ταξίδι από την Κρήτη σηματοδότησε την αρχή ενός ακόμη μεγαλύτερου εφιάλτη, καθώς έφτασαν στο Ειδικό Κέντρο Κράτησης των Σερρών. Οι απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, η αστυνομική βία και το άγχος για την πιθανότητα απέλασης συνεχίζουν να αποτελούν μέρος της καθημερινότητας για περίπου εκατό άτομα που κρατούνται στο κέντρο.

Η εγκατάσταση στη Σιντική λειτουργούσε αρχικά ως ανοιχτή δομή φιλοξενίας και μετατράπηκε εν μέρει σε κλειστό κέντρο κράτησης στα τέλη Ιουλίου 2025, προκειμένου να φιλοξενήσει υπό κράτηση ανθρώπους που επηρεάζονταν από την αναστολή πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου. Η μετατροπή συνοδεύτηκε από ενίσχυση των μέτρων ασφαλείας και αυξημένη αστυνομική παρουσία, δημιουργώντας ένα περιβάλλον που θυμίζει φυλακή. Μέχρι τα μέσα Οκτωβρίου, τα άτομα που μεταφέρονταν στη Σιντική εμποδίζονταν να έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου. Παρά την άρση της αναστολής, οι περισσότεροι –ιδίως υπήκοοι των λεγόμενων «ασφαλών χωρών καταγωγής»– παρέμειναν υπό κράτηση και έπρεπε να περάσουν από όλα τα στάδια των διαδικασιών ενώ βρίσκονταν εγκλωβισμένοι στη δομή. Οι διαδικασίες επισπεύδονταν, μερικές φορές ολοκληρώνονταν μέσα σε λίγες μόνο ημέρες, ενώ, σύμφωνα με αναφορές, δεν παρεχόταν νομική υποστήριξη στους αιτούντες. Οι απορρίψεις χορηγούνταν μαζικά και, έως την 1η Νοεμβρίου 2026, 125 άνθρωποι εξακολουθούσαν να κρατούνται στη Σιντική υπό απάνθρωπες συνθήκες, χωρίς να γνωρίζουν τι τους επιφύλασσε το μέλλον.

i. Υπερπληθυσμός και απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης

Για τους κρατουμένους, οι πρώτες ημέρες στη Σιντική έφεραν μια γνώριμη εμπειρία: τον υπερπληθυσμό. Λίγο μετά την έναρξη λειτουργίας της εγκατάστασης ως κέντρου κράτησης, αναφέρθηκε σοβαρός και παρατεταμένος συνωστισμός. Ο Youssef εξήγησε ότι αρχικά αναγκαζόταν να κοιμάται σε κοντέινερ με τριπλάσιο αριθμό ατόμων από τις διαθέσιμες κλίνες: **«Σε ορισμένα κοντέινερ υπήρχαν περίπου 8–9 κρεβάτια. Στο δικό μου κοντέινερ, όμως, ήμασταν 25 άτομα. [...] Στη συνέχεια, μετέφεραν περίπου 200 άτομα από την ομάδα μας στην Αθήνα. Τώρα θα βρεις το πολύ 10–11 άτομα σε κάθε κοντέινερ.»**

Η κατάσταση αυτή είχε ως αποτέλεσμα οι άνθρωποι να αναγκάζονται να κοιμούνται στο πάτωμα, όπως περιέγραψε ο Ali: **«Κάποιοι κοιμούνται στα κρεβάτια και κάποιοι στο πάτωμα. Κάποιοι κοιμούνται πάνω σε κουβέρτες, άλλοι πάνω σε στρώματα και άλλοι σε κρεβάτια χωρίς στρώμα.»**

Οι άνθρωποι περιέγραφαν επανειλημμένα επίσης τις κακές συνθήκες υγιεινής και την ανεπαρκή πρόσβαση σε εγκαταστάσεις προσωπικής καθαριότητας, που επηρέαζαν τη σωματική και ψυχική τους υγεία, όπως φυσικά και την αξιοπρέπειά τους. Σε αυτό το ζήτημα εστίασε ειδικά ο Ahmed:

«Επηρεάζομαι και ψυχικά και συναισθηματικά, εξαιτίας της άσχημης μυρωδιάς του χώρου. Ο χώρος όπου μένω δεν καθαρίζεται. [...] Δεν έρχεται κανείς απ' έξω για να καθαρίσει. Καθαρίζουμε μόνοι μας. Δεν μας δίνουν είδη καθαρισμού για τον χώρο· χρησιμοποιούμε κυρίως νερό, δεν μας δίνουν σαπούνι ή άλλα καθαριστικά. [...] Το [ιατρικό] έγγραφο αναφέρει ότι δεν πρέπει να βρίσκομαι σε χώρους με καπνό, συνωστισμό ή σκόνη.»

Ο Youssef περιέγραψε ανεπαρκή αριθμό ντους και τουαλετών: τρία ντους με κρύο νερό και πέντε τουαλέτες. Στις περισσότερες συνομιλίες που είχε το BVMN με ανθρώπους στη Σιντική, εκείνοι ανέφεραν ότι δεν είχαν πρόσβαση σε είδη προσωπικής υγιεινής και ότι δεν διανέμονταν ρούχα. Σε συνδυασμό με την απουσία ζεστού νερού, την έλλειψη κατάλληλων συστημάτων θέρμανσης και τη θέση της εγκατάστασης σε μία από τις ψυχρότερες περιοχές της Ελλάδας, οι συνθήκες αυτές προκαλούσαν σοβαρές δυσκολίες κατά τους χειμερινούς μήνες. Όπως και στην Κρήτη, οι συνθήκες αυτές δημιουργούσαν πρόσφορο έδαφος για την εμφάνιση και την εξάπλωση ασθενειών, μεταξύ άλλων δερματικών παθήσεων, ενώ ορισμένοι ανέφεραν επίσης επιδείνωση ήδη υπαρχόντων προβλημάτων υγείας.

«Δεν είχα ποτέ αλλεργίες ή εξανθήματα. Αυτή την ασθένεια την έπαθα εδώ, επειδή όλα είναι βρώμικα· σε ορισμένα σημεία το σώμα μου είναι πρησμένο.» Youssef

Υπερπλήρες κοντέινερ και ντους, Ειδικό Κέντρο Κράτησης των Σερρών, Σιντική - Detention Landscapes

ii. Έλλειψη πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη

Παρά την επιδείνωση της υγείας των ανθρώπων, η πρόσβαση στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης στη Σιντική έχει αναφερθεί ως εξαιρετικά περιορισμένη. Ο Youssef περιέγραψε λεπτομερώς τις δυσκολίες που αντιμετώπισε στην προσπάθειά του να λάβει θεραπεία για την πάθησή του:

«Δεν σε αφήνουν ποτέ να δεις γιατρό· αυτό συμβαίνει μόνο σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις. [...] Είναι προφανές ότι είμαι άρρωστος, αλλά μου λένε "δεν υπάρχει γιατρός" ή "αύριο". Το επαναλαμβάνουν κάθε μέρα, για πάντα.»

Ως αποτέλεσμα, εξήγησε ότι τελικά έστειλε φωτογραφίες της κατάστασής του στον προηγούμενο γιατρό του στην Αίγυπτο, προκειμένου να του χορηγήσει συνταγή. Στη συνέχεια, βασίστηκε στην καλή θέληση άλλων ανθρώπων που μπορούσαν να βγουν από τη δομή, ώστε να αγοράσουν τα φάρμακά του:

«Έπειτα δίνω τη συνταγή σε ανθρώπους που μπορούν να βγουν από τη δομή, τους δίνω τα χρήματα και [το όνομα του] φαρμάκου, και πηγαίνουν να το αγοράσουν για μένα. Αν δεν υπήρχαν αυτοί οι άνθρωποι, δεν θα έπαιρνα κανένα φάρμακο.»

Ο Mohamed, υπήκοος Μπανγκλαντές που κρατούνταν στη Σιντική, υπογράμμισε επίσης ότι ήταν αδύνατο να αποκτήσει πρόσβαση σε φάρμακα πέρα από τα παυσίπονα, εκτός εάν οι κρατούμενοι μπορούσαν να τα πληρώσουν οι ίδιοι: **«Μας έδιναν δωρεάν φάρμακα, ήταν Panadol. Για άλλα είδη φαρμάκων, όμως, μας ζητούσαν χρήματα.»**

Η περίπτωση του Ahmed αποκαλύπτει επίσης με ιδιαίτερα χαρακτηριστικό τρόπο την έλλειψη κατάλληλης ιατρικής φροντίδας καθ' όλη τη διάρκεια της διαδρομής, από την Κρήτη έως την ηπειρωτική χώρα:

«Με πήγαν μία φορά στο νοσοκομείο στη Σιντική. Έπεσα κάτω, λιποθύμησα και έχασα τον έλεγχο. [...] Συνάντησα έναν γενικό γιατρό, ο οποίος πρώτα έλεγξε τους παλμούς της καρδιάς μου και μου έδωσε φάρμακα [...]. Τα φάρμακα δεν με βοηθούν πλέον· νομίζω ότι θα έπρεπε να είχα δει ειδικό γιατρό. Η κατάστασή μου επιδεινώθηκε.»

Γενικά, η πρόσβαση στο νοσοκομείο εκτός της δομής περιγράφηκε ως εξαιρετικά περιορισμένη, ενώ, ακόμη και όταν επιτρεπόταν, η έλλειψη υπηρεσιών διερμηνείας συχνά καθιστούσε την πρόσβαση αναποτελεσματική. Για τον Nabil, η απουσία διερμηνείας σήμαινε ότι δεν μπορούσε να λάβει την ιατρική φροντίδα που χρειαζόταν. Αντί γι' αυτό, όπως εξήγησε, **«με χειροπέδησαν και με επέστρεψαν στη δομή»**. Περιγράφοντας το συγκεκριμένο περιστατικό, ο Nabil μοιράστηκε επιπλέον λεπτομέρειες σχετικά με την εξευτελιστική συμπεριφορά των αρχών απέναντι στους κρατουμένους:

«[Οι αρχές] χρησιμοποιούν πάντα ένα χαρτί για να πιάσουν το τηλέφωνό μου, με απάνθρωπο τρόπο. Με εξευτέλισαν και με έκαναν να νιώσω ότι είμαι βρώμικος, ανδιαστικός. Φοβούνται να με αγγίξουν. Έξω, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιήσεις το τηλέφωνο μέχρι να επιστρέψεις στη δομή.»

iii. Κατάσταση αβεβαιότητας

«Μας διατάζουν να κάνουμε πίσω και να μην πλησιάζουμε. Μας βρίζουν επίσης, λέγοντάς μας "μαλάκα". [...] Η μεταχείρισή τους σε κάνει να νιώθεις ότι είσαι ανδιαστικός.»

Nabil

«Όταν κάνεις ερωτήσεις στις αρχές, δεν σου απαντούν. Μας λένε ότι [...] δεν είναι υπεύθυνοι να απαντούν στις ερωτήσεις μας. [...] Μερικές φορές συμπεριφέρονται αγενώς στους κρατούμενους, τους προσβάλλουν και χρησιμοποιούν χυδαίες εκφράσεις.»

Ibrahim

«Αν τους ρωτήσεις πόσο καιρό θα μείνεις ή γιατί κρατείσαι, σου φέρονται βίαια, επειδή πιστεύουν ότι δεν είσαι απλώς μετανάστης, αλλά παράνομος, εγκληματίας. Όταν τους ρωτήσαμε αν μας θεωρούν εγκληματίες, απάντησαν "ναι, είσαι εγκληματίας". [...] Αν ζητήσεις ακόμη και κάτι μικρό, αν είσαι άρρωστος ή δεν αισθάνεσαι καλά, θα σου κάνουν τα πράγματα δύσκολα. Αν τους απαντήσεις, αντιδρούν επιθετικά, σε σημείο να σε ρίξουν στο πάτωμα και να έρθουν κι άλλοι αστυνομικοί. Συνήθως αυτό εξοργίζει τους ανθρώπους και τους κάνει να θέλουν να εκδικηθούν, επειδή είναι άδικο, επειδή ζητάς τα δικαιώματά σου [...].»

Youssef

Γενικά, τα αιτήματα για ενημέρωση φέρεται είτε να αγνοούνται είτε να απορρίπτονται έντονα, ενώ ορισμένες φορές αντιμετωπίζονταν με απειλές ή βία.

Η σοβαρή έλλειψη ενημέρωσης φέρεται να καλύπτει όλες τις πτυχές της ζωής των κρατουμένων, από τη διάρκεια της κράτησής τους έως τις διαδικασίες ασύλου. Οι ίδιοι ανέφεραν ότι λάμβαναν παρατάσεις των εντολών κράτησής τους, διαφορετικής διάρκειας, χωρίς να τους παρέχεται καμία εξήγηση. Ο Ali περιέγραψε την κατάσταση ως εξής:

> **«Δεν μου δίνουν κανέναν λόγο για τον οποίο βρίσκομαι εδώ. Συνεχίζουν να παρατείνουν την κράτησή μου, χωρίς να μου εξηγούν το γιατί. Νιώθω σαν να βρίσκομαι στη φυλακή.»**

Ακόμη κι όταν τελικά μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση, η διαδικασία ασύλου παρέμενε αδιαφανής. Ο Mahmoud εξήγησε ότι είχε ασκηθεί προσφυγή εκ μέρους του χωρίς να το γνωρίζει: **«Άσκησαν προσφυγή για λογαριασμό μου χωρίς να με ρωτήσουν ή να δω τον δικηγόρο. Και χωρίς να υπογράψω την προσφυγή.»** Ο Nabil περιέγραψε παρόμοια εμπειρία και πρόσθεσε ότι στους κρατουμένους δεν είχε παρασχεθεί ούτε νομική υποστήριξη ούτε διερμηνεία. Συνολικά, η κατάσταση αβεβαιότητας στην οποία βρίσκονταν οι κρατούμενοι προκαλούσε έντονη ψυχολογική επιβάρυνση, οδηγώντας σε βίαιες διαμαρτυρίες, απεργίες πείνας και απόπειρες αυτοκτονίας.

«Από τότε που φτάσαμε εδώ, η κατάστασή μας χειροτερεύει, ακόμη και σε ψυχολογικό επίπεδο, επειδή δεν γνωρίζουμε τι συμβαίνει με τους κανόνες. Τα πράγματα αλλάζουν καθημερινά, κάποιοι άνθρωποι αφήνονται ελεύθεροι. Είναι πολύ αγχωτικό.»

Ahmed

«Από τότε που φτάσαμε εδώ, βρισκόμαστε σε κατάσταση σοκ. Νομίζαμε ότι είχαμε αφήσει πίσω μας τη στέρηση και την αδικία στις χώρες μας και ότι είχαμε φτάσει στις χώρες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, στην Ευρώπη. Ώσπου είδαμε την πραγματικότητα εδώ και πάθαμε σοκ. [...] Στη χώρα μου, στην Αίγυπτο, ακολουθούσα ψυχολογική θεραπεία και υπέστην υποτροπή εξαιτίας όσων πέρασα. Μόλις επέστρεψα στη θεραπεία.»

Mahmoud

Καθώς οι συνθήκες παρέμεναν αμετάβλητες, η απογοήτευση των ανθρώπων εκδηλωνόταν όλο και περισσότερο με τη μορφή διαμαρτυριών. Κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, οι κρατούμενοι ξεκίνησαν αρκετές κινητοποιήσεις και απεργίες πείνας, μεταξύ άλλων τον Αύγουστο του 2025, τον Νοέμβριο του 2025, καθώς και τον Απρίλιο και τον Μάιο του 2026. Αναλογιζόμενος τις ακραίες καταστάσεις στις οποίες ωθούνταν οι άνθρωποι μέσα στη δομή, ο Mohamed εξήγησε:

«[...] Κάθε μέρα κάποιοι άνθρωποι προσπαθούν να αυτοκτονήσουν. [...] Αν καλέσεις την αστυνομία και της πεις τι κάνουμε, δεν θα κάνει τίποτα. Δεν μας έχουν πει ποιο είναι το επόμενο βήμα ή τι μπορούμε να κάνουμε. [...] Κάναμε απεργία πείνας για τέσσερις ημέρες. Είχαμε μόνο ένα αίτημα: να έρθει ο διοικητής να μιλήσει μαζί μας. Όμως, μέσα σε τέσσερις ημέρες, δεν είδαμε κανέναν να έρχεται να μας μιλήσει. Από 20 έως 25 άνθρωποι αρρώστησαν μέσα σε τέσσερις ημέρες.»

Ο Ibrahim μίλησε επίσης για τη βίαιη αντίδραση των αρχών στις διαμαρτυρίες:

«Έκαναν διαμαρτυρία δύο φορές και, και στις δύο περιπτώσεις, πέταξαν δακρυγόνα που κάνουν τα μάτια να δακρύζουν. Στην πρώτη διαμαρτυρία έριξαν τρία και στη δεύτερη ένα. [...] Μετά τη ρίψη των δακρυγόνων κατά την πρώτη διαμαρτυρία, μπήκαν στη δομή και χτύπησαν μερικούς ανθρώπους. Όσοι ξυλοκοπήθηκαν μεταφέρθηκαν σε άλλη δομή μετά το περιστατικό.»

Τα αιτήματα των κρατουμένων περιλάμβαναν αξιοπρεπή μεταχείριση, καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και σεβασμό των δικαιωμάτων τους. Κατά τη διαμαρτυρία του Νοεμβρίου, η ένταση κορυφώθηκε και συνελήφθησαν 30 άτομα, στα οποία απαγγέλθηκαν κατηγορίες για απείθεια, διακεκριμένη φθορά ξένης ιδιοκτησίας και απόπειρα απόδρασης. Αρχικά, τους επιβλήθηκαν ποινές φυλάκισης έως τρία έτη και επτά μήνες, καθώς και πρόστιμα 450 ευρώ στον καθένα. Ωστόσο, κατόπιν έφεσης, 16 από αυτούς αθωώθηκαν τελικά για ορισμένες από τις κατηγορίες και είδαν τις ποινές τους να μειώνονται κατά ένα έτος, καθώς το Εφετείο Σερρών αναγνώρισε τις κακές συνθήκες στη δομή ως ελαφρυντικές περιστάσεις. Παρ' όλα αυτά, η απόφαση δεν οδήγησε σε καμία αλλαγή των συνθηκών κράτησης. Στις 22 Αυγούστου 2026, μια ακόμη διαμαρτυρία οδήγησε σε βία και υλικές ζημιές και, τελικά, στην καταδίκη 23 κατηγορουμένων για απόδραση, απόπειρα απόδρασης, συμμετοχή σε εξέγερση και φθορά ξένης ιδιοκτησίας. Τους επιβλήθηκαν ποινές φυλάκισης δύο ετών και πρόστιμα 3.000 ευρώ. Τις επόμενες εβδομάδες ακολούθησαν νέες εξεγέρσεις, μεταξύ άλλων στις 8 Σεπτεμβρίου και στις 11-13 Σεπτεμβρίου. Τα περιστατικά αυτά ανέδειξαν τη βαθιά ψυχική οδύνη που βιώνουν οι κρατούμενοι, ορισμένοι από τους οποίους έχουν παραμείνει στη δομή για περισσότερο από έναν χρόνο. Τα γεγονότα αναζωπύρωσαν τη συζήτηση γύρω από τη δομή της Σιντικής, με τοπικούς πολιτικούς παράγοντες και θρησκευτικές προσωπικότητες να ζητούν είτε το κλείσιμό της είτε τη μετατροπή της σε ανοιχτή δομή.

[Μεταξύ Αυγούστου 2025 και Ιουλίου 2026, η MIT έλαβε τουλάχιστον 64 αιτήματα ενημέρωσης από ανθρώπους που κρατούνταν στη Σιντική, μέσω των τηλεφωνικών γραμμών βοήθειάς της. Σε όλη τη διάρκεια της επικοινωνίας ήταν εμφανείς η έλλειψη κατανόησης της κατάστασής τους και το έντονο αίσθημα αδικίας που βίωναν οι κρατούμενοι. Από τα 64 αιτήματα, 32 (50%) περιλάμβαναν αυθόρμητες αναφορές σε ανεπαρκείς έως απάνθρωπες συνθήκες κράτησης, από τις δυσκολίες λόγω των καιρικών συνθηκών έως την κακή ποιότητα και την ανεπαρκή ποσότητα φαγητού, την έλλειψη υγιεινής, τον υπερπληθυσμό και την ανασφάλεια. Συγκεκριμένα, 13 άτομα –ή το 41% των αιτημάτων που ανέφεραν τις συνθήκες κράτησης– περιέγραψαν δυσκολίες πρόσβασης σε κατάλληλη και προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους υγειονομική περίθαλψη, εφόσον είχαν οποιαδήποτε πρόσβαση. Επιπλέον, 23 αιτήματα (36% του συνόλου) εξέφραζαν αισθήματα ψυχικού βασανισμού ή έντονης ψυχικής οδύνης, ενώ 6 από αυτά (26%) έφταναν στο σημείο να αναφέρουν σκέψεις ή απόπειρες αυτοκτονίας.]

Συμπέρασμα

Οι ιστορίες που παρουσιάζονται σε αυτή την έκθεση καλύπτουν περισσότερο από έναν χρόνο στη ζωή διαφορετικών ανθρώπων. Ξεκινούν με την απόφαση να διασχίσουν σύνορα και να εγκαταλείψουν τη Λιβύη και συνεχίζονται με το πέρασμα από τη Μεσόγειο προς την Κρήτη, τις εβδομάδες εγκλεισμού σε αυτοσχέδιες εγκαταστάσεις κράτησης, την ποινική δίωξη ορισμένων από αυτούς, τις επικίνδυνες μεταγωγές στην ηπειρωτική χώρα και την παρατεταμένη κράτηση. Παρότι το ταξίδι κάθε ανθρώπου είναι διαφορετικό, οι μαρτυρίες τους, όταν εξετάζονται συνολικά, δεν περιγράφουν –και δεν μπορούν να απορριφθούν ως– μεμονωμένα περιστατικά ή εξαιρετικές περιστάσεις. Αντιθέτως, αποκαλύπτουν έναν συστημικό αποκλεισμό και την έκθεση στη βία, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μια σειρά πολιτικών επιλογών που χαρακτηρίζονται από την προτεραιότητα στην ασφάλεια και την αποτροπή διαμορφώνει τα ταξίδια των ανθρώπων, μετατρέποντάς τα σε εμπειρίες συνεχούς εγκλεισμού, απομόνωσης και αβεβαιότητας.

Αντί να οδηγήσει σε επανεξέταση αυτών των πρακτικών, η αντίδραση κατά τη διάρκεια του 2026 –και τα σχέδια για την περίοδο που ακολουθεί– εστιάζει ολοένα περισσότερο στην παγίωση και ενίσχυσή τους.

Όσον αφορά το πρώην Εκθεσιακό Κέντρο στα Χανιά, οι αρχές έχουν προβάλει την αύξηση της χωρητικότητας φιλοξενίας μέσω της εγκατάστασης κουκετών, τη βελτίωση της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη μέσω της διάθεσης κινητής μονάδας «Ιπποκράτης» και τη χρήση ναυλωμένων πλοίων, ώστε οι άνθρωποι να μεταφέρονται στην ηπειρωτική χώρα εντός δύο ημερών από την άφιξή τους. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Συνήγορος του Πολίτη μετά την επίσκεψή του στον χώρο τον Ιούλιο του 2026, οι συνθήκες στη δομή εξακολουθούν να είναι ανεπαρκείς και εξακολουθούν να απαιτούνται «εκτεταμένες παρεμβάσεις». Ταυτόχρονα, ενισχύοντας το κυβερνητικό αφήγημα περί ελέγχου και αποτροπής, ο χώρος λειτουργεί υπό καθεστώς έντονης στρατιωτικοποιημένης επιτήρησης, φυλάσσεται αδιάκοπα και περιβάλλεται από περίφραξη τύπου ΝΑΤΟ, κόστους 75.000 ευρώ.

Στο Ηράκλειο, οι υλικές συνθήκες στον αυτοσχέδιο χώρο «Παλιό Ψυγείο», στο λιμάνι της πόλης, εξακολουθούν να είναι άθλιες. Την ίδια στιγμή, οι τοπικές διαμαρτυρίες και η συνεχιζόμενη αναποφασιστικότητα του δήμου έχουν αναστείλει την πρόοδο προς την ίδρυση μιας νέας, πιο επίσημης δομής, καθώς οι τοπικές αρχές έχουν απορρίψει επτά πιθανές τοποθεσίες. Κατά τον χρόνο σύνταξης του παρόντος, το Υπουργείο είχε λάβει απόφαση για τη δημιουργία νέας κλειστής δομής στις πρώην αποθήκες Σκουλούδη, στους Αθανάτους στο Ηράκλειο, παρά τη συνεχιζόμενη αντίθεση της τοπικής κοινωνίας. Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση έχει δηλώσει πρόθυμη να συζητήσει το ζήτημα, εφόσον οι τοπικές αρχές υποβάλουν μια βιώσιμη εναλλακτική πρόταση.
Καθώς οι αφίξεις συνεχίζονται και οι ρυθμίσεις υποδοχής και φιλοξενίας παραμένουν ανοργάνωτες, υπάρχει κίνδυνος οι ιστορίες που παρουσιάζονται σε αυτή την έκθεση να επαναληφθούν. Αντί να αντιμετωπίζουν τις διαρθρωτικές ελλείψεις που έχουν καταγραφεί τον τελευταίο χρόνο, οι τρέχουσες παρεμβάσεις επικεντρώνονται στην επέκταση των υποδομών εγκλεισμού, στην επιτάχυνση των μεταγωγών και στην ενίσχυση των μέτρων ασφαλείας.

Κοιτάζοντας προς το μέλλον, χωρίς μια θεμελιώδη αλλαγή πορείας και εγκατάλειψη των πολιτικών που δίνουν προτεραιότητα στην αποτροπή, τον εγκλεισμό και την ποινικοποίηση αντί για την προστασία και τον σεβασμό των δικαιωμάτων, οι εμπειρίες που καταγράφονται σε αυτές τις σελίδες δεν θα παραμείνουν απλώς μαρτυρίες του παρελθόντος. Αντιθέτως, θα συνεχίσουν να καθορίζουν τις διαδρομές των ανθρώπων που φτάνουν στην Ελλάδα τους επόμενους μήνες και τα επόμενα χρόνια.

Ως εκ τούτου, καλούμε την ελληνική κυβέρνηση να τηρήσει τις νομικές υποχρεώσεις της βάσει του εθνικού, του ευρωπαϊκού και του διεθνούς δικαίου και να θέσει τέλος στη συστηματική κράτηση και ποινικοποίηση των μετακινούμενων ανθρώπων κατά την άφιξή τους στην ελληνική επικράτεια. Καλούμε, επιπλέον, την κυβέρνηση να παύσει τη χρήση του κέντρου κράτησης της Σιντικής, ιδίως για παρατεταμένες περιόδους κράτησης, και να διασφαλίσει ότι οι άνθρωποι υποδέχονται και αντιμετωπίζονται με αξιοπρέπεια, σε κατάλληλες δομές υποδοχής και φιλοξενίας, και ότι έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση στα θεμελιώδη δικαιώματά τους.

Αναφορές

1. Οδηγία 2008/115/ΕΚ, Νόμος 3907/2011 έως τον Σεπτέμβριο του 2025 και, στη συνέχεια, Νόμος 5226/2025. Οι εν λόγω εγγυήσεις απορρέουν επίσης από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αναγνωρίζονται στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. το ενημερωτικό δελτίο του ΕΔΔΑ σχετικά με τους μετανάστες υπό κράτηση – Factsheet on migrants in detention) και έχουν επανειλημμένα επιβεβαιωθεί από τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ανθρώπινα δικαιώματα (βλ., για παράδειγμα, το ενημερωτικό δελτίο της CPT σχετικά με την κράτηση μεταναστών – Factsheet on immigration detention – καθώς και τις εκθέσεις της CPT για την Ελλάδα – Greece country reports).

2. Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Βλ. επίσης, ενδεικτικά, το ενημερωτικό δελτίο του ΕΔΔΑ σχετικά με τους μετανάστες υπό κράτηση (Factsheet on migrants in detention), καθώς και το ενημερωτικό δελτίο της CPT σχετικά με την κράτηση μεταναστών (Factsheet on immigration detention) και τις εκθέσεις της CPT για την Ελλάδα (Greece country reports).

3. Οδηγία 2008/115/ΕΚ, Νόμος 3907/2011 έως τον Σεπτέμβριο του 2025 και, στη συνέχεια, Νόμος 5226/2025· Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου· Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

4. Βλ. την έκθεση της Dimitra Margariti, η οποία συντάχθηκε σε συνεργασία με τη Sophia Potsi και δημοσιεύθηκε από το Inkstick Media εδώ.

5. Βλ. τα πρότυπα που έχουν αναπτυχθεί από το Γραφείο Δημοκρατικών Θεσμών και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ), καθώς και από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

6. Οι εν λόγω διατάξεις περιλαμβάνονται στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα.

7. Sirri, E., Galinos, S., & Krischke, I. (2026). Annual trial monitoring report 2025: The application of fair trial standards in “smuggling” cases at the Greek frontier. Border Violence Monitoring Network and Community Peacemaker Teams - Aegean Migrant Solidarity.

8. De:criminalize [@de.criminalize]. (2026, June 9). Yesterday, 10 young refugees were sentenced to 25 years in prison for “smuggling” by the court in Chania, Crete. Instagram. https://www.instagram.com/de.criminalize/p/DZXo3jiiK9m/

9. De:criminalize [@de.criminalize]. (2026, May 27). Today, M., a 26-year-old refugee from Sudan, was acquitted after spending almost one year in pre-trial detention in Greece under [Infographic, slide 7]. Instagram. https://www.instagram.com/de.criminalize/p/DY2OUO0CDda/

10. Sirri, E., Galinos, S., & Krischke, I. (2026). Annual trial monitoring report 2025: The application of fair trial standards in “smuggling” cases at the Greek frontier. Border Violence Monitoring Network and Community Peacemaker Teams - Aegean Migrant Solidarity

11. Ibid.

12. de:criminalize [@de.criminalize]. (n.d.). Good news from appeal court: Filipp Mario, 21, from Sudan, was acquitted yesterday. He had been facing an extreme [Post]. Instagram. https://www.instagram.com/de.criminalize/p/DZVIm3RCJ0a/

13. Sirri, E., Galinos, S., & Krischke, I. (2026). Annual trial monitoring report 2025: The application of fair trial standards in “smuggling” cases at the Greek frontier. Border Violence Monitoring Network and Community Peacemaker Teams - Aegean Migrant Solidarity, p.58.

14. de:criminalize [@de.criminalize]. (2026, June 8). Yesterday, 10 young refugees were sentenced to 25 years in prison for “smuggling” by the court in Chania, Crete. Among [Post]. Instagram. https://www.instagram.com/de.criminalize/p/DZXo3jiiK9m/

15. Human Rights Legal Project, & Legal Centre Lesvos. (2025). The exemption from criminalisation: The non-punishment of victims of human trafficking and refugees in Greece. https://legalcentrelesvos.org/wp-content/uploads/2025/11/TheExemptionFromCriminalisation-HRLP-LCL-2025_online.pdf

16. Sirri, E., Galinos, S., & Krischke, I. (2026). Annual trial monitoring report 2025: The application of fair trial standards in "smuggling" cases at the Greek frontier. Border Violence Monitoring Network and Community Peacemaker Teams - Aegean Migrant Solidarity.

17. Border Violence Monitoring Network. (2026, April 7). Herakleio, Crete trials monitoring - 2 April 2026. Border Violence Monitoring Network.

18. Border Violence Monitoring Network. (2026, April 22). Chania, Crete trial monitoring - 20 April 2026. Border Violence Monitoring Network.

19. Sirri, E., Galinos, S., & Krischke, I. (2026). Annual trial monitoring report 2025: The application of fair trial standards in "smuggling" cases at the Greek frontier. Border Violence Monitoring Network and Community Peacemaker Teams - Aegean Migrant Solidarity.

20. See exceptionally an instance where the Court of Samos acknowledged the exemption in its acquittal of defendants: Human Rights Legal Project [@hrlpsamos]. (2026, June 24). COURT VERDICTS. 4 DECLARED INNOCENT. Instagram. https://www.instagram.com/p/DZ-Qtl9jf4e/?utm_source=ig_web_copy_link&stkn=MzRlODBiNWFlZA%3D%3D

21. de:criminalize [@de.criminalize]. (2026, May 18). Justin's sentence was reduced from 300 years to 10 years of imprisonment ("filakisi"). Under Greek law, this means eligibility to [Post]. Instagram. https://www.instagram.com/de.criminalize/p/DYhwVjiiNef/

22. Sirri, E., Galinos, S., & Krischke, I. (2026). Annual trial monitoring report 2025: The application of fair trial standards in "smuggling" cases at the Greek frontier. Border Violence Monitoring Network and Community Peacemaker Teams - Aegean Migrant Solidarity.

Πρόσθετες αναφορές

Border Violence Monitoring Network. (2026, May 8). Chania, Crete trials monitoring - 4 and 7 May 2026. Border Violence Monitoring Network.

de:criminalize. (2025, August 22). Freedom for Suleman! decriminalize.eu. Instagram.

de:criminalize. (2025, October 23). 10 years for Nourdeen & Mohamad. decriminalize.eu. Instagram.

de:criminalize. (2026, March 5). Plea deals in Greece: Quick convictions instead of fair trials. decriminalize.eu. Instagram.

de:criminalize. (2026, March 5). Why are minors tried as adults in Greece? decriminalize.eu.

Legal Centre Lesvos. (2026, May 20). Joint statement against Greek state practice: Denial of access to asylum for alleged drivers/facilitators. Legal Centre Lesvos.

Winkler, J., & Mayr, L. (2023, July). A legal vacuum: The systematic criminalisation of migrants for driving a boat or car to Greece. borderline-europe.